

KABALAT ȘABAT LA TEMPLUL CORAL DIN BUCUREȘTI

Excelența Sa d. Ygal Allon oaspete al obștei noastre

Cortegiul solemn înaintează spre amvon.

„Ne vom aminti multă vreme de acest Șabat, pe care am avut bucuria să-l prăznuim în mijlocul coreligionarilor din România. Am auzit multe lucruri bune despre obștea Dv. de la personalități prominente ale vieții evreiești, care v-au vizitat în ultimii ani, dar cele văzute și trăite la Templul coral au depășit toate așteptările. Sintem profund recunoscători Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen și obștei. Dv. că ne-au invitat la acest Kabalat Șabat de neuitat.”

Cu aceste cuvinte s-a exprimat Excelența Sa d. Ygal Allon, vicepreședintele Consiliului de miniștri și ministrul de externe al statului Israel, după terminarea solemnității de la Templul coral. Era vădit emoționat iar cele de mai sus exprimate deopotrivă simțăminte d-sale, ale d-nei Allon și ale celorlalte persoane din suită. A fost, în adevăr, un Kabalat Șabat impresionant, memorabil. În cadrul sărbătoresc, obștea bucureșteană a primit, cu demnitate și cu deferență, oaspeții de vază. Evenimentul s-a bucurat de atenția corespondenților de presă de peste hotare, a televiziunii din Israel, care au avut prilejul să consemneze „pe viu” deplina libertate religioasă de care culete se bucură în România.

Ora 18.30. Convoitul de mașini se oprește la peronul intrării principale a Templului coral. Excelența Sa d. Ygal Allon și persoanele care-l însoțesc urcă treptele sfântului lăcaș, fiind întâmpinați de Eminența Sa d. Șef-rabin dr. Moses Rosen. Se fac prezentările de rigoare. Excelența Sa prezintă pe d-nii Moshe Raviv, director general al Departamentului european al

M.A.E. israelian; Haim Baron, Iacov Hasdai, funcționari superiori din M.A.E. israelian, iar Eminența Sa pe conducătorii obștei: prim-rabin I. M. Marilus; Emil Sechter, secretar general al F.C.E.; Daniel Segal, președintele Comunității evreilor din București; Martin Băluș, vicepreședintele Comunității; Victor Rusu, prim-redactor al „Revistei culturii mozaic”.

Se formează cortegiul solemn, care pătrunde în Templu, în timp ce corul dirijat de d. A. Schwartz intonează imnul „Baruh Haba, Bun venit în numele Domnului!” Dl. Ygal Allon și colaboratorii d-sale apropiați sînt poștizi să ia loc lângă amvon, la dreapta Eminenței Sale. D-na Allon este întâmpinată de d-na Amalia dr. Rosen și invitată în loja oficială rezervată doamnelor.

La ceremonie a fost de față d. Ion Covaci, ambasadorul României în Israel cu soția.

Ora 18.40. Se deschide chivotul, unde se păstrează sururile sfinte ale Torei. Deoparte și de alta a chivotului se află Excelența Sa d. Ygal Allon, d. Yohanan Cohen, ambasadorul statului Israel la București. Întreaga asistență se ridică în picioare, într-o tăcere impresionantă. Eminența Sa rostește, în limbile ebraică și română, rugăciunea pentru prosperitatea patriei, Republica Socialistă România, pentru luminății săi conducători, în frunte cu președintele Nicolae Ceaușescu. Rostește apoi rugăciunea pentru pace în Israel și în întreaga lume. Corul templului execută imnul de stat al României și imnul de stat al Israelului.

În sfântul lăcaș își face intrarea corul cursului de Talmud Tora. Ținuta membrilor săi, de o sobră eleganță, trezește admirația generală. Și acest cor este o expresie vie a deplinei libertăți religioase. Sub conducerea dirijorului său, V. Școlnik, corul execută cu măiestrie un program de cîntece religioase și din folclorul nostru: *Hevenu șalom alehem; Inei ma tov; Veaf al pi hen; Asei șalom; Ahenu kol beth Israel; Ierusalaim šel zahaf; Al șloșa devarim*. Sint cîntece minunate, pe texte străvechi, pe care le intonează evreii din toate obștile și care dau glas credinței și speranței lor, năzuinței spre pace.

Măiestria formației și a soliștilor (Viviana Israelovici, Sanda Katz, Vera Solomon și Teodor Negulescu) sînt unanim recunoscute. Oaspeții felicită călduros pe dirijor, soliștii și întregul ansamblu.

Ora 19.10. De amvon se apropie Eminența Sa, care rostește predica și cuvîntul de salut. Ca de fiecare dată, pericoapa săptămîinii prilejuiește Eminenței Sale o subtilă incursiune în tezaurul înțelepciunii iudaice.

(Continuare în pag. VI-a)

ADEVĂRATUL ECUMENISM

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Cu prilejul prezenței în țara noastră a Sanctității Sale Vasken I, Patriarh și Catolicos al tuturor armenilor, Prea Sfințitul episcop al Bisericii armenice din România, Dirayr Marchidian a oferit, în ziua de 15 mai 1975, o masă în cinstea înaltului oaspete.

Sanctitatea Sa, care e născut în România și a păstorit în țara noastră ca episcop înainte de a fi chemat la înaltul scaun de Patriarh, s-a bucurat de o călduroasă primire din partea tuturor aceluia care îl respectă și îl înconjoară cu dragoste și prețuire.

La masă au luat cuvîntul, omagîind pe Sanctitatea Sa: d. Gh. Nenciu, Vicepreședinte al Departamentului Cultelor; Prea Fericitul Patriarh Justinian; Prea Sfințitul Episcop Marchidian; Monseniorul Francisc Augustin din partea Bisericii Romano-Catolice și Muftiul Iakub Mehmet, din partea cultului musulman.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, a rostit următorul toast.

Vă întâmpinăm cu dragoste frățească, în numele Federației Comunităților Evreiești din această țară, precum și în numele meu personal. Ne leagă de Sanctitatea Voastră anii începutului de drum, anii dibuirilor, anii încercărilor. Eram pe atunci mai tineri cu peste un sfert de veac. Am fost chemați să îndrumăm comunitățile noastre, într-o țară pustiită de uraganul războiului, o țară care începea să-și vindece rănile și să pornească pe drumul construirii unui destin propriu, în libertate și independență. Nu era un lucru ușor, greutățile erau nenumărate. Ne-am pus lalolată semnăturile pe cel dintîi act de ecumenism, de înalt umanism, redactat din inițiativă și sub oblăduirea Prea Fericitului Patriarh Justinian, pe care avem bucuria și cinstea de a-l putea omagia și la această masă. Acest act pune capăt vrajbei semănate pînă atunci între culete din țară și inaugura o epocă de armonioasă colaborare între noi, șefii cultelor din România socialistă. Am pornit lalolată printre întemeietorii Comitetului de luptă pentru pace din țara noastră. Erau anii „războiului rece”, cînd omenirea călca „pe marginea prăpastiei” și privea îngrozită spre catastrofa atomică ce se profila amenințătoare la orizont. Cu entuziasmul tinereții noastre de atunci, ne-am alăturat forțelor păcii și am participat activ la bătălia cea mare pentru salvarea omenirii de flagelul dezastului atomic.

„SEMĂNAT-AM ÎN LACRIMI...”

הווריעים במענה...

„Azi, Sanctitate, ne reîntîlmim, încărunțiți de scurgerea deceniilor dar, în același timp, împlinim cuvîntul Psalmistului: הווריעים במענה ברנה יקצורו. Cel ce au semănat în lacrimi, secera-vor în chiot de bucurie” (Psalmi 126—5). Ne regăsim în România reclădită, înfloritoare, care a făcut progrese ce uimesc lumea întreagă, atît în domeniul material, cit și în cel spiritual. Pașii timizi din anii începutului s-au transformat în marș impetuos pe drumul progresului. În același timp, revederea noastră stă sub semnul unui ecumenism, în care cu toții ne simțim cu adevărat înfrății în același elan crea-

tor. Privind mai departe, spre zările viitorului, le vedem mai puțin înnourate. Omenirea are sentimentul că nu mai calcă „pe marginea prăpastiei” și un climat de destindere domnește în relațiile dintre popoare.

Cum am putea, deci, să nu ne bucurăm. Sanctitate? Cu atît mai mult ne bucurăm noi, cei care sintem legați printr-o tragică similitudine de destin în trecut, printr-o îmbucurătoare asemănare a nollor noastre condiții de viață în prezent.

AZI SECERĂM ÎN CHIOT DE BUCURII...

ברנה יקצורו

S-au împlinit, în zilele acestea, 60 ani de la îngrozitorul masacru al armenilor, de la acel genocid care s-a consumat în vîzul lumii civilizate. Un genocid impotriva unui popor căruia, în numele legii junglei, în numele urii și sălbăticietii i se contesta dreptul la viață. La Ierusalim a avut loc comemorarea impresionantă a acestui măcel, care a costat viața a milioane de oameni, bătrîni, copii, femei, deportați pe drumul fără întoarcere al exterminării.

La Wannsee, în 1942, cînd s-a pus la cale blestemata „Endlösung”, „soluția finală” a problemei evreiești, la întrebarea ce i s-a pus lui Hitler dacă nu sint motive de a se teme de ceea ce va spune lumea, de felul cum va reacționa opinia publică, răspunsul său cînic a fost: „Amintiți-vă că nici la masacrarea armenilor lumea n-a reacționat, ci a tăcut!”

Nu întîmplător, deci, un scriitor evreu, Frantz Werfel, a fost acel care în cartea „40 zile la Musa-Dagh” a descris imensitatea tragediei poporului Dv. Scriind această epopee, resorturile sufletești ale lui Werfel erau acționate atît de ancestrale drame evreiești, cit și de cutremurătoarea presimțire că, nu vor trece mulți ani, și tragedia noastră o va depăși cu mult pe a Dv.

Dacă am fost însă חן לרין frați în suferințe, și în această privință împreună am הווריעים במענה „semănat în lacrimi” iată că ultimul sfert de

(Continuare în pag. VII-a)

M E S A J

adresat de Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen Prea Fericitului Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

În ziua de 20 mai a.c. Prea Fericitul Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de o suită de arhieriei și preoți, a plecat la Ierusalim, spre a lua parte la sfințirea bisericii ortodoxe române din orașul-sfînt și a face un pelerinaj la locurile sfinte.

Înainte de plecare, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a adresat Ihtii stătătorului Bisericii ortodoxe române următorul mesaj:

Prea Fericitului JUSTINIAN
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Cu prilejul plecării în pelerinaj la locurile sfinte din Israel, rugăm Prea Fericirea Voastră să primească urările noastre de drum bun, odată cu sentimentele noastre de dragoste și venerație.

Ne rugăm bunului Dumnezeu să vă ocrotească și să vă păzească, spre a Vă putea împlini încă mulți ani misiunea Voastră sfîntă de prînt al Bisericii.

Fie ca Atotputernicul să reverse harul său asupra scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România, să coboare pacea asupra Ierusalimului, orașul-sfînt al celor trei mari religii monoteiste, și asupra lumii întregi, precum e scris: „Vărsa-Voi pacea peste el ca un rîu și ca un șuvoi ieșit din albia lui, slava popoarelor” (Isaia, 66—12).

Drum bun, Prea Fericirea Voastră, și Domnul să vă binecuvînteze!

Dr. MOSES ROSEN

Șef rabinul culturii mozaic din România

Mesaj din Venezuela

În numele obștei evreiești din Venezuela, d. Samuel Rosenblat a adresat un călduros mesaj de felicitare Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, cu prilejul alegerii în Marea Adunare Națională.

În telegramă se subliniază stîmă și prețuirea deosebită de care se bucură în lumea evreiască păstorul nostru spiritual, impresia de neuitat pe care a făcut-o vizita d-sale la Caracas, în anul 1966.

(Continuare în pag. VI-a)

I. Peltz la vârsta deplinei maturități

Se vor împlini peste câteva luni 60 de ani de la debutul lui I. Peltz. Pare incredibil. Dar e fapt certificat că prozatorul, pe cit de harnic pe atât de precoc, s-a așezat la masa de scris cu un gând anume, de la care nu a avut să se abată niciodată. Poate că această fidelitate față de propriul principiu interior: să scrie despre ce vede și să vadă durerea apropiului l-a ferit de uzare, l-a păstrat în actualitate în pofta anilor mulți care s-au strâns pe umerii artistului.

Romanele lui I. Peltz, ancorate toate în lumea destinului umile și îndurerate, deschid un câmp al experimentelor sufletești virtual limitat. Și totuși scriitorul se proiectează în tipare diverse. Pentru familiarul literaturii lui, registrul de creație pare foarte întins, chiar surprinzător. De la Viața cu haz și fără a numitului Stan, trecând prin Foc în Hanul cu tei și Calea Văcărești, până la Israel însingurat sau Max și lumea lui, prozatorul își asumă misiunea dificilă să fie grefier și observator, moralist și vizionar, peregrin în memorie și biograf.

Ultimile două particularități merită reținute cu precauție. Pentru că memoria unui om care a trăit nu numai pentru sine și care a ambiționat să fie dacă nu secretarul epocii măcar un martor al ei este încărcată de persecuțiile trăite de evrei în anii dictaturii fasciste ca și de revoltă împotriva tratatului multora dintre ei în anii dinainte.

Tirirea în noroi, prin beznă și insecuritate, ar fi alterat luciditatea unui scriitor mai înclinat spre simplificare.

Dar Peltz nu și-a luat rolul de psiholog atâteaștător și nici pe acela de spectator la secvențe petrecute în afară, dincolo de lumea concretă, dincolo de cotidian. Or, în acest cotidian el s-a sufocat nu o dată și evident, a făcut să se vorbească despre vocile mute sau îndurerate prin care se făcea auzită omnia creatorului preocupat de viața adevărată.

Biografia atitor drame l-ar fi putut predispuce spre retorism. Pe nesimțite asemenea transformare s-a petrecut cu Zangwill. Departate de a fi tern, impersonal, Peltz a ales calea sobrietății.

Mă întreb dacă s-a observat discreția, în același timp ingenioasă și tenace a acestei munci severe. De la firavele proporții ale primelor pagini până la scrierile de maturitate, Peltz a întreprins o operă ciclică. Cu care se confundă. Ultimele ecouri sînt și cele mai profunde. Reeditările după câteva romane de succes, pe care le salutăm, ne aduc sub ochi un scriitor al adevărului patetic, susținut de o mare fervoare sufletească, trecută personajelor sale, chiar celor mai chinute și mai neajutorate.

Aș spune că eroii lui dețin secretul să fie lirici în plină criză personală, probabil cu concursul scriitorului, mereu complice să-i apropie sub semnul celui-aș însemn umanitar.

Această dispoziție, amestec de iubire pentru familiarul ceainărilor duduștene

și de explorare analitică neistovită, nu pune în paranteză istoria. Dimpotrivă. I. Peltz o trăiește acut, dramele cartierului se susțin pentru că după ce le înregistrează, romancierul le trăiește, se lasă bîntuit de ele. Tot ce puerce din modestia lumii nevoioase este supus examenului de conștiință. Și nimic nu ia formă definitivă decît după ce scriitorul transpune existențele pe planul reflecției implicată în lupta pentru mai bine.

Intervenția lui, dacă legătura continuă cu psihologia justițiară mai reclamă vreo intervenție, se reduce la sinceritatea față de sine însuși. Cine vrea să măsoare distanța pe care a străbătut-o epica ultimelor decenii va găsi cu greu o explicație pentru lirismul subiacent insinuator în paginile romanelor acestui scriitor ca o compensație pentru chinurile, neputințele interioare, obscurile pertractări ale oamenilor „de la fund”, singurii despre care Peltz a înțeles să scrie relevându-le noblețea. El a drapat această noblețe, atestator de răni greu de cicatrizat, într-un soi de umor trist, de sugestie aparte, și cînd n-a fost loc nici de umor trist, într-o duioșie sensibilă la visurile eșuate și la ambițiile spulberate brutal.

Va fi cîndva de analizat mai pe larg cum a făcut prozatorul de nici unul dintre toți acești învinși nu spune măsuri, nu face pe bufonul. Va fi de analizat cum își prezervă toți acești învinși întreaga lor omenie și sensibilitate. Oricum, într-o mahala grea de mirosuri, încărcată sau mai exact apăsată de putregaiul pereților și de mușgaiul odărilor insalubre, sufletele se sustrag într-un fel ocult maldanului, rampei de gunoaie, delincvenței, degradării. Farsele amare ale destinului rămîn neputincioase față cu radiația morală, cu secretă poezie a mediului solidar la necazuri și înfrînt în durere.

Nu se poate uita cîtă dreptate a avut E. Lovinescu să vadă în Peltz pe cel mai mare urzitor de tristețe din literatura românească interbelică. Dar nici nu trebuie nesocotit faptul, aproape caracteristic, în tot cazul exemplar, că sordidul nu contaminează această societate „de la margine”. Tragicomicul ei ne introduce cît se poate de firesc într-o lume umană de mari resurse.

HENRI ZALIS

Robert Aron: o viață sub semnul adevărului

Emet. Cuvîntul acesta ebraic care înseamnă adevăr, a fiînțitului eseist și istoric Robert Aron — decedat chiar în ajunul ceremoniei de primire sub cupola Academiei Franceze — s-l graveze pe sabia sa onorifică de academician. Inscripția venea să marcheze și să demostreze atașamentul profund al savantului la iudaism și gândirea iudaică. Ea exprima și sintetiza sensul unei vieți de cercetare și reflectare asupra unui larg spectru de teme, de la rădăcinile civilizației la istoria contemporană a Europei, de la mișcarea de rezistență anti-hitleristă din Franța la Descartes. O viață de creație sub semnul adevărului așa cum îl concepe tradiția iudaică, al atașamentului pentru valorile umanismului.

Robert Aron, cărui îi plăcea să amintească tuturor că străbunicul său Halphen, soldat în armatele revoluției franceze, semna de la dreapta la stînga, în ebraică, este autorul unei vaste și remarcabile opere de istorie și filozofie, cuprinzînd zeci de lucrări. A realizat, printre altele, una dintre cele mai profunde analize asupra rezistenței și a luptei de

eliberare din Franța anilor 1941—1944. Studiile sale asupra originilor iudaice ale creștinismului se numără printre cele mai originale și valoroase contribuții pe această temă. Robert Aron s-a numărat, de altfel, printre cei mai activi promotori contemporani ai prieteniei iudeo-creștine, ceea ce i-a adus din partea cercurilor ecumenice renumele de „istoric al reconcilierii”.

Om al spiritului, al gândirii și al penei, savantul s-a afirmat ca un combatant în

Recital Isac Cassvan

Din nou actorul Isac Cassvan a dăruit iubitorilor cuvîntului idiș o seară de autentică poezie. După recitalurile mai vechi — rămase vii în memoria spectatorilor — din Șalom Alehem și Eliezer Steinberg, artistul ne-a oferit, în seara zilei de 18 mai a.c., un foarte reușit medallion Manger.

Programul a debutat cu o conferință despre viața și creația poetului. Între expunerea academică, profesională, la care recurg de obicei vorbitorii într-o asemenea împrejurare și incursiunea directă în creația poetului, Cassvan a optat pentru aceasta din urmă. Formula s-a dovedit fericită, căci pe nesimțite auditorul s-a pomenit transportat pe tărîmul de vis și culoare al lumii lui Manger. Ghid sensibil și inteligent al acestui voiaj a fost Isac Cassvan, pe care programul serii îl recomandă pe drept „o figură populară printre spectatorii evrei din România, datorită bogatului său repertoriu de recitări din comoara literaturii idiș”.

După această uvertură a urmat recitalul propriu-zis, alcătuit dintr-un amplu florilegiu din creația poetului. În alegerea poeziilor, actorul a dovedit discernămint și bun gust, în interpretarea lor, talent și discreție — adică exact calitățile necesare pentru reușita acestui gen — deloc ușor — de manifestări.

E ceea ce au exprimat — la sfîrșit — aplauzele și florile cu care publicul a răsplătit pe Isac Cassvan. Un public numeros și ales, printre care s-au aflat Eminența Sa d. Șej rabin și d-na dr. Rosen, conducătorii Federației și ai Comunității bucureștene.

ENCICLOPEDIIE

În Editura pentru publicații din New York, va vedea curînd lumina tiparului o nouă enciclopedie hasidică, la elaborarea căreia colaborează erudiți de renume din întreaga lume.

Redactorul șef al acestei enciclopedii, rabinul dr. H. Rabinovici, expert în domeniul hasidismului, autor al mai multor studii și eseuri pe teme hasidice arată într-o recentă prezentare că noua enciclopedie „va fi nu numai o sursă de referințe precise, atrăgător prezentate, dar va constitui și o lucrare științifică de valoare durabilă”.

primele rînduri ale luptei pentru eliberarea Franței, în anii întunecați ai ocupației hitleriste. A fost membru al guvernului de Gaulle — Giraud format la Alger în anul 1943, fiind distins pentru meritele sale în mișcarea de rezistență cu înaltul titlu de Cavalier al Legiunii de Onoare. Distincție ce se alătura calității de titular al Crucii de Război 1914—1918, omagiu al Franței pentru meritele combatantului pe fronturile primului război mondial.

Robert Aron a fost înhumat la cimitirul evreiesc din Teste de Buch, aproape de Bordeaux, exact în ziua cînd ar fi trebuit să pronunțe discursul său de primire la Academia Franceză, discurs împregnat de citate ebraice și de idei talmudice. S-a stîns din viață înainte de a-și fi putut pronunța acest discurs, înconjurat de regretate comunității evreiești din Franța, al cărei strălucit reprezentat a fost, înconjurat de stima și omagiu spiritualității franceze. Pronunțînd un elogiu funebru, academicianul catolic Jean Guiton spunea despre Robert Aron: „A fost un drept, un Țadic”.

DICTIONAR

Sub egida Academiei limbii ebraice a fost retipărit primul dicționar ebraic, redactat în anul 4662 (902 al erei noastre) de către Saadia Gaon.

„ALUROM”

Cuvîntul „Alurom”, care înseamnă aluminiu românesc, a fost rostit pentru prima oară acum zece ani, mai exact în vara anului 1965. De atunci Slatina a devenit cetatea aluminiului românesc și s-a dezvoltat odată cu dezvoltarea producției de „aur alb”. Actualmente, se produc anual la Slatina 200 000 de tone de aluminiu, adică de 25 de ori mai mult decît producția realizată în anul inaugural; întreprinderea de aluminiu Slatina este una dintre cele mai mari întreprinderi de acest gen din Europa.

FORAJ MARIN

Construcția primei platforme românești de foraj marin se află într-un stadiu avansat la Șantierul naval din Galați. Această platformă este concepută ca o navă cu structură puternic întărită. Ea va fi ridicată — în timpul exploatarei — la o înălțime de 102 metri deasupra fundului mării, cu ajutorul a 4 picioare uriașe. Greutatea platformei, a instalațiilor de foraj, a instalațiilor energetice și a materialelor și proviziilor necesare activității și vieții celor 72 de oameni din personalul de deservire, va fi de circa 7 000 de tone. Cu ajutorul instalațiilor ultramoderne ale platformei se vor putea executa foraje marine pînă la adîncimea de 6 000 de metri.

„SPECIALIZAT ÎN ROMANIA”

De experiența românească în domeniul chimiei și petrochimiei beneficiază numeroase țări în curs de dezvoltare din Asia și Africa, prin intermediul Centrului comun al O.N.U.D.I. de la București. Din 1972, de la înființarea acestui centru, și pînă în prezent au participat la programele de specializare circa 60 de bursieri ai O.N.U.D.I. chimiști și petrochimisti din 20 de țări.

PRIMUL CONVERTIZOR

La oțelăria nr. 2 de la Galați a început să producă primul convertizor românesc. Este o remarcabilă premieră industrială în sensul că noul convertizor este conceput și echipat cu instalații realizate pentru prima dată în România, comportîndu-se la nivelul celor mai bune realizări de acest gen pe plan mondial. Prin punerea în funcțiune a acestui convertizor, precum și prin apropiata dare în folosință a unui al doilea de același tip, noua oțelărie de la Galați va avea o capacitate de 1 500 000 tone oțel pe an.

APRECIERI PENTRU „U-650”

Expus pentru prima oară la „Salonul internațional al mașinilor agricole de la Paris”, în martie a.c., tractorul românesc „U-650 Super” s-a dovedit deosebit de apreciat și solicitat de beneficiarii externi. La scurt timp după acest eveniment, un prim lot de tractoare de acest tip a și fost expedit spre Franța iar alt transport urmează să ia drumul Spaniei, Belgiei și Italiei.

ABRAHAM DIN FLORENȚA

Prezența evreilor în Florența pare să fi avut începuturile în primele decenii ale secolului XIV. Pentru prima oară, însă, documentele oficiale pomenesc în 1428 de un anume Abraham din Florența, ca interpret oficial în Alexandria. Aceleași documente vorbesc de o conferință a comunităților evreiești italiene, ce s-ar fi ținut în acel an la Florența. Dar despre o comunitate încheată nu se poate vorbi decât prin anul 1437, iar primul *Mahzor* de care s-au servit membrii comunității poartă data de 1441.

Evreii erau invitați de către conducătorii cetății să se stabilească acolo, pentru cîte o perioadă de 10 ani și să îndeplinească anumite funcții. Astfel, un strămoș al familiei Medicis avea în slujba sa un medic evreu pe nume Abramo.

După expulzarea evreilor spanioli, parte dintre aceștia s-au stabilit la Florența, unde au înființat o comunitate sefardă, ducînd o viață prosperă materială și spirituală. Marele duce Cosimo I de Medicis întreține relații de prietenie cu familia lui Don Iacob Abravanel. la sfatul căruia a acordat anumite privilegii negustorilor levantini și evrei, cărora le-a cerut să se stabilească la Florența, spre a reinvia comerțul cu orientul.

Viața spirituală a obștei din Florența a cunoscut o înflorire deosebită mai ales în timpul lui Lorenzo Magnificul, care a invitat la curtea sa filosofi umanști, istorici și poeți evrei. Cităm printre aceștia pe Elijah Delmedigo și Abraham Farisol. Pe de altă parte, filosofi florentini ca Giovanni Pico della Mirandola și Marsilio Ficino, au studiat limba ebraică și Cabala, fiind în contact cu învățații evrei.

Intoleranța inchiiziției s-a făcut resimțită puternic și la Florența, ca și în întreaga Europă, și viața spirituală i-a plătit un greu tribut. Prin izolarea evreilor în gheto s-a frînat progresul comunității, care nu și-a recăpătat libertate parțială decât în 1814, cînd ghetoul a fost desființat. Obștea a dobîndit depline drepturi cetățenești abia în 1859, respectiv 1861, cînd Toscana și Piemontul au fost incluse în regatul italian.

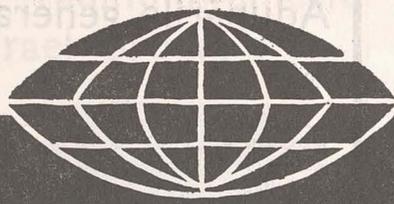
Majoritatea comunității florentine era de rit sefard și posedea una din cele mai frumoase sinagogi din Europa. Există și o sinagogă mai modestă, pentru practicanții de rit italian. Tipografia evreiești publicau opere în limba ebraică. Existau două cimitire, o școală primară precum și instituții de asistență socială. Tot la Florența a apărut, la începutul acestui secol, *Rivista israelita*, precum și săptămînalul *Settimana Israelitica*, publicații prestigioase ale obștei evreiești din Italia.

După primul război mondial. Colegiul rabinic italian și-a mutat sediul de la Roma la Florența, care a devenit cel mai important centru al vieții culturale și spirituale iudaice din regatul italian. În 1922 a luat ființă organizația culturală *Avoda*, care a contribuit la răspîndirea culturii evreiești în rîndurile membrilor comunității. Angiolo Orvieto, un cunoscut poet și eseist, a înființat la Florența primul cerc de studii iudaice. Acest cerc-club a organizat prelegeri, care au fost publicate apoi în volumul *Il Decalogo*. Un comitet compus din figuri proeminente ale obștei edita publicația lunară *La Rassegna Mensile*.

Introducerea măsurilor rasiale în Italia a produs suferințe obștei evreiești florentine.

Astăzi obștea numără 1500 suflete. La Florența funcționează două temple și un centru de studii iudaice. Comunitatea locală editează un „Buletin lunar” prin care îi ține la curent pe coreligionari cu viața spirituală evreiască în Italia și în lume.

Obștea întreține o școală primară și una medie, un azil pentru orfani, un cămin pentru bătrîni, un restaurant ritual.

meridiane

Bicentenerul comunității din Suedia

Un șir de manifestări jubiliare au marcat împlinirea a două secole de prezență evreiască în Suedia. La serviciul divin festiv, oficiat la Sinagoga Mare din Stockholm, au participat suveranul suedez și înalte oficialități guvernamentale. Expoziții cu documente din istoria obștei evreiești pe meleagurile Suediei au fost deschise în cinci orașe ale țării. Poșta suedeză a emis un timbru special dedicat jubileului.

...Au trecut 200 de ani de cînd primul evreu, pe nume Aaron Isaac, originar din Mecklenburg, primea permisiunea oficială de a se stabili la Stockholm. Împreună cu fratele său, asociații săi și familiile lor. Decizia, semnată în primăvara anul 1775 de regele Gustav al III-lea, acorda „gravorului Aaron Issac, rudelor și asociațiilor” dreptul de sedere permanentă la Stockholm, de a-și cumpăra locuințe, de a-și exercita meseria, de a-și construi un lăcaș de rugăciune, de a oficia serviciul religios și de a aduna în acest scop numărul de credincioși prescris de normele religioase evreiești.

Cîteva ani mai tîrziu, în 1779, parlamentul suedez a votat o lege care permitea evreilor să se stabilească în trei orașe — Stockholm, Göteborg și Norrköping, acordîndu-le o anumită libertate religioasă, precum și dreptul de a poseda proprietăți urbane, de a face comerț și a exercita anumite meserii care nu erau monopolizate de bresle. „Reglementarea privind comerțul și meseriile pentru evrei”, adoptată de forurile legiuitoare în

anul 1782 aduce unele îmbunătățiri statutului obștei evreiești: erau abolite restricțiile privind numărul celor ce se puteau stabili în țară, se acorda comunității autonomie în ce privește problemele vieții religioase, de stare civilă și asistență socială. Au dăinuit însă o serie de restricții și îngrădiri: evreii nu se puteau stabili decât în raza celor trei orașe indicate, nu puteau ocupa funcții în aparatul de stat, iar pentru exercitarea unei profesii trebuiau să obțină o așa numită „scrisoare de protecție” plătiind o taxă considerabilă.

Cea mai mare parte a acestor restricții au fost abolite în anul 1844 cînd, în virtutea unei noi legislații, evreii au dobîndit dreptul de a se stabili în orice localitate, de a exercita orice profesii, de a alege și a fi aleși în organele legislative și municipale, de a ocupa funcții în aparatul de stat.

Date statistice din anul 1850 arată că în acel moment locuiau în Suedia circa 3 000 de evrei, dintre care aproape 2600 la Stockholm. Viața lor religioasă era concentrată în jurul a patru sinagogi, unde oficiau rabini erudiți proveniți din Germania.

La sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru, un număr remarcabil de personalități evreiești s-au impus în viața economică și spirituală a Suediei. Criticul literar Martin Lamm, istoricul literar Johan Henryk Emil Schuck, scriitorii Oscar Ivar Levertin, Ludwig Oscar Josephson, Sophie Elkan sînt numai cîteva dintre cei care au ilustrat literatura suedeză. Renumita editură Bonnier a fost înființată de un grup de intelectuali evrei. Ragnar Josephson și Hugo Moritz Valentin se numără printre figurile de cea mai înaltă autoritate ale științelor istorice suedeze. Rose Warendt este considerată cea mai mare specialistă în domeniul folclorului și mitologiei suedeze. Eva Bonier, Isaac Hirsch Grünwald, Sigrid Hjerten Grünwald, Ernst Abraham Josephson și Salomon Geskel sînt doar cîteva din pictorii de valoare suedezi de origine evreiască. Celebra cîntăreață Henriette Nissen-Salomon era și ea de origine evreiască. Iar faimosul explorator Sven Hedin a fost un descendent al vechii familii sefarde Brody.

Prin sosirea unor coreligionari din Europa centrală, obștea din Suedia s-a dezvoltat, numărînd în deceniul al treilea al secolului actual circa 8000 de membri grupați în 9 centre comunitare.

După ascensiunea nazizilor în Germania, sute de evrei din această țară și-au găsit refugiu și salvare în Suedia. În anii holocaustului, obștea din Suedia a desfășurat o neobosită activitate pentru salvarea de la exterminare a coreligionarilor din diferite țări europene. Aproape 900 de evrei din Norvegia au fost salvați din ghiarele hitleriștilor în anul 1942 și și-au găsit adăpost în Suedia. În octombrie 1943, printr-o curajoasă și impresionantă acțiune a populației daneze, majoritatea evreilor din Danemarca au fost salvați de la exterminare, fiind transportați cu sute de ambarcațiuni pescărești, într-o singură noapte, în Suedia; peste 8000 de evrei danezi au fost atunci primiți cu căldură în țara scandinavă apropiată.

După cel de-al doilea război mondial obștea a continuat să crească numericște. Actualmente există comunități evreiești

în 16 localități, numărul total al coreligionarilor fiind de circa 19000. Obștea dispune de 21 de sinagogi. La Stockholm activează două asociații culturale evreiești, cursuri de Talmud Tora și de istorie iudaică, un ansamblu artistic de amatori. Apar două publicații comunitare: bi-săptămînalul „Judish Kronika” și revista lunară „Judish Tidskrift”.

ULTIMA FAMILIE...

Timp de aproape cinci secole, pe insula grecească Creta a existat o mică obște evreiască alcătuită mai ales din meseriași. Recent, ultima familie evreiască a părăsit orașul Heraklyon, capitala insulei, mutîndu-se la Pireu. În acest fel, s-a încheiat istoria comunității din Creta.

ARESTARE

Fostul general S.S. dr. Werner Best a fost arestat de către poliția vest-germană, fiind acuzat de participarea la exterminarea a peste 11 000 de evrei din teritoriile vremelnice ocupate de naziști.

STUDII

Pe lângă universitatea din Santiago de Chile funcționează un centru de studii iudaice. Cadre cu o înaltă pregătire țin aici cursuri de ebraică, arheologie, istorie a evreilor și exegeză biblică.

Acesta este primul centru de acest fel de pe continentul sud-american. O catedră de iudaistică funcționează pe lângă universitatea din Sao Paulo (Brazilia).

COMUNITATE

La finele anului 1974, comunitatea evreiască din Viena număra 8600 de membri. Mici comunități mai există la Salzburg, Linz și în alte cîteva localități austriace.

CAPITOL

Profesorul L. de Jong a publicat o lucrare istorică intitulată „Olanda în perioada celui de-al doilea război mondial”. Un capitol al acestei lucrări este consacrat atitudinii pline de noblețe a majorității olandezilor, care au colaborat la salvarea a numeroși evrei din miinile autorităților naziste, în perioada ocupației.

EXPOZIȚIE

La expoziția internațională de instrumente muzicale organizată la Mexico City, a fost prezentat și șofarul, cornul de berbec pe care, din timpurile biblice, evreii îl folosesc la cele mai mari sărbători. Șofarul este, probabil, unul din cele mai vechi instrumente muzicale cunoscute de omenire.

Evreii negri din S.U.A

Revista „Time” a publicat o informație despre evreii negri din Statele Unite. Revista relevă că evreii negri din New York au propriile lor sinagogi și că în aceste lăcașuri de rugăciune serviciul religios se desfășoară la fel ca în celelalte lăcașe mozaice. „Bărbații sînt despărțiți de femei, poartă saluri de rugăciune și fiecare se roagă în limba ebraică. Dar, după ce salurile Torei au fost puse în chițoi, cantorul părăsește locul de la altar pentru a dirija un negro spiritual pe care întreaga congregație îl cîntă în cor”.

Revista arată că la New York funcționează șase sinagogi ale negrilor și că acestea sînt aproape în permanență deschise.

Originea acestor evrei de culoare este încă o enigmă. De altfel, nimeni nu știe decît cu mare aproximație cîți evrei negri există la New York; evaluările variază între 1000 și 10.000. Unii consideră că ei sînt descendenți ai evreilor etiopieni, dar rabinul Matthews, șeful celei mai vechi sinagogi a evreilor negri, susține, bazîndu-se pe cunoscuta legendă, că ar fi descendenții unuia din cele 12 triburi „pierdute” din antichitatea iudaică.

„Desigur — afirmă „Time” — legăturile evreilor negri cu iudaismul sînt mult mai strînse decît slabele legături dintre o sectă ca cea a musulmanilor negri și Islam. Unii dintre ei s-au convertit la iudaism, alții însă — cei mai mulți, păstrează tradițiile de generații. Ei țin legile rituale de alimentație, femeile lor aprind lumînări vineri seara și bărbații merg la sinagogă cu regularitate. Tatăl meu — declară o evreică neagră — a fost întotdeauna mîndru de acest lucru”.

CARNET

Întoarcerea lui Iona

E un edificiu ultramodern, din beton, aluminiu și sticlă și se înscrie ca un imens semn de exclamare alb pe pinza azurie a cerului. Cabinetul primarului se află la etajul al XII-lea. De la această înălțime, orașul pare o uriașă făptură împietrită, iuțită ca un miracol printre dunele deșertului și plaja fierbinte a Mediteranei. Cerul e senin aproape în toate zilele anului, lumina intensă a soarelui se reflectă în zidurile albe, în acoperșurile scinteietoare.

Tel Aviv, Colina primăverii... Unul din cele mai tinere orașe, replica modernă a uneia din cele mai bătrâne așezări ale lumii. Căci această metropolă trepidantă, racordată la circuitul de înaltă tensiune al vieții moderne, își înalță blocurile de beton armat, păienjenii străzilor și bulevardelor înșesate de oameni și mașini, cartierele de vile cochete din Tzafon ca o prelungire logică și firească a anticului Iafu. Aici, la aceste fărâmi stincoase, care intră brusc în mare, a început aventura lui Iona, fiul lui Amitai, cel către care a fost cuvântul Domnului, îndemnându-l să plece să propăvăduiască adevărul la Ninive. Dar cel chemat s-a speriat și a încercat să se sustragă: „Și s-a sculat Iona să fugă la Tarsis, departe de Domnul. Și s-a pogorît la Iafu, unde a găsit o corabie, care mergea la Tarsis...”

Mai departe Biblia ne istorisește în amănunt avatururile profetului ce a crezut o clipă că se poate deroba menirii sale. E o istorie turburătoare, dramatică în conținutul și desfășurarea ei, asupra căreia oamenii, și printre ei nu puțini artiști, scriitori și gânditori de seamă, s-au aplecat cu luare aminte. De ce și de cine a vrut să fugă Iona? Și unde? Oare nu știa cel ce avea să devină profetul Domnului că nimeni nu poate fugi de sine însuși, de menirea sa pe acest pământ? Nu există drum pe uscat sau pe apă care să ne ducă departe de noi înșine și Iona a aflat acest adevăr elementar cu prețul unor grele încercări. În cele din urmă a dat ascultare cuvântului ce-l chema și astfel a redevenit cu adevărat el însuși.

...Ca și acest liman al său, peste care au trecut secolele și milenii, peste care deșertul arzător trimite zilnic respirația sa fierbinte, hamsinul, iar valurile albastre ale Mediteranei îi spală zi și noapte stincile calcaroase. Pe aici au trecut puzderie de oameni și semînții — feniceni și filistenii, perși și asirieni, greci și romani, și atîția alții pe care istoria, această mare doamnă uneori cam uitucă, nici nu și-a mai luat osteneala să-i noteze... Toți au trecut pe aici... Au înnoptat sub cerul bătut cu nestemate, și-au răcorit fruntea și picioarele în valurile albastre ale mării și au plecat mai departe, urmînd fiecare chemarea făpturii sale. Căci marea e aici albastră și caldă, lumea e largă și ispititoare... Asta a simțit-o și el, Iona, cînd a pus piciorul desculț pe puntea corăbiei ce se îndrepta spre Tarsis. Sirenele depărtării l-au amăgît, iar această amăgire a plătit-o cu prețul unor imense suferințe. Dar în cele din urmă s-a întors de unde a plecat — de fapt s-au întors urmașii săi, ceea ce în fond e același lucru, căci omul continuă să trăiască prin urmași, precum pădurea prin lăstariș.

Citim istoria lui Iona și știm că alături de cuvîntul Domnului el purta în suflet dorul după aceste meleaguri traversate de suflul fierbinte al deșertului și scîldate de apele albastre ale Mediteranei. Erau sentimente adînci, care s-au contopit în sufletul său, îndemnându-l să se întoarcă. Nu el, căci omul fie și profet, e muritor, existența sa de cele mai multe ori prea scurtă spre a atinge ceasul înalt al împlinirilor. Profetul, făptura din carne și sînge, a murit pe drum, dar suflul său profetic a continuat să trăiască în fiii săi. Aceștia l-au transmis fiilor lor și tot așa din generație în generație. A fost steaua lor polară, busola care le-a indicat mereu direcția de urmat. Așa a devenit cu puțință miracolul acesta, care aici se numește Tel Aviv, metropola modernă, trepidantă, ce se deschide privirii noastre de la înălțimea etajului al XII-lea al primăriei.

În toate limbile, primarul e denumit și părintele orașului și nici cel de aici nu face excepție. Cu tandrețe părintească ne vorbește despre acest vîlstar care nu e numai al nisipurilor și al mării, ci în primul rînd al muncii îndrîjite a constructorilor săi. Ei au secăt în ultimele decade ale secolului trecut mlaștinile fetide, au stăvilit invazia cactușilor răi și țepoși, au imobilizat dunele mișcătoare, peste care au așternut covorul de verdeță al grădiniilor, au tăiat drumuri și șosele, au înălțat case — la început modeste, apoi din ce în ce mai înalte, pînă la „Kol Bo Șalom”, blocul de 36 de etaje, cea mai înaltă construcție din această parte a planetei, de la Roma și pînă la Bangkok. Acesta e prezentul orașului.

Un prezent arzător, derutant citeodată, căci din el face parte deopotrivă și vechiul Iafu, cu strădușele sale strimite și întortochiate, și arterele de mare circulație Alenby, Ben Yehuda și Dizengoff, cu magazinele lor elegante, cafenele și restaurante, și cartierele retrase de forțata cotidiană a Universității, și acea aglomerație pestriță, stridentă și multicoloră care este Tahana Merkazit sau suc Carmel. Toate acestea alcătuiesc laolaltă prezentul orașului.

La muzeu aveam să cunoșc trecutul său în imagini, iar la masa de lucru — mi s-a spus — arhitecții trasează febril dimensiunile viitorului său. Toate acestea sînt reale și interesante, precum reală și derutantă este problema traficului mai ales în orele de vîrf, pe Dizengoff sau Ben Iehuda. Toate acestea sînt interesante și uluitoare, dar și mai uluitoare este istoria lui Iona — profetul care a vrut să fugă de sine însuși dar care înțelegînd zădărnica aventurii sale s-a întors și astfel a luat ființă acest oraș de la fărîmul albastru al mării.

VICTOR RUSU

ÎN ATENȚIA CITITORILOR
Cititorii al căror abonament expiră la 30 iunie a.c. sînt rugați a și-l reînoui din vreme, spre a-și asigura primirea în continuare a revistei noastre la domiciliu.
Costul abonamentului pentru perioada 1 iulie-31 decembrie 1975 este de 12 lei. Rugăm a se expedia banii prin mandat postal, pe adresa: F.C.E. — București, cont BNR 45.10.7062, sector IV.
Abonații din București pot achita costul abonamentului la casieria Federației, str. Sf. Vineri 9—11.

Adunările generale ale comunităților

ARAD

Darea de seamă prezentată de d. Zoltan Iakobovitz a înfățișat date și fapte interesante din activitatea acestei importante comunități.

Aproape toți enoriașii sînt contribuabili voluntari. Revista culturii mozaic este citită cu interes. În cadrul comunității funcționează două sinagogi, un curs de Talmud Tora. Este asigurată tăierea rituală de vite și păsări. Cele 3 cimitire ale obștei sînt bine îngrijite, împrejmuite la un costat peste 300 000 lei.

Realizări îmbucurătoare au fost obținute în domeniul asistenței coreligionarilor bătrîni, bolnavi și lipsiți de familie. Un număr de peste 360 persoane primesc ajutoare în bani, alimente, îmbrăcăminte, medicamente. La cantina comunității iau zilnic masa, cu sau fără plată, 160 persoane. Celor nedeplasabili li se trimite masa caldă la domiciliu, folosindu-se un microbuz achiziționat în acest scop. Un comitet de doamne vizitează regulat pe cei bolnavi, supraveghînd felul în care sînt îngrijiiți.

O realizare deosebită este căminul de bătrîni, unde cei fără familie găsesc îngrijire bună și o atmosferă tradițională.

Dl. Emil Sechter, secretar general al F.C.E. a prezentat o informare asupra activității Federației. La adunare au fost de față și d-nii prim-rabin dr. Ernest Neuman, av. Friedlander, președintele comunității din Timișoara, dr. N. Kertesz, președintele comunității din orașul Cluj-Napoca și Alex. Marcovici, secretarul comunității din Oradea.

La discuții au luat cuvîntul d-nii: rabin B. Lerner, Al. Amigo, dr. I. Rado, Gh. Erdoss, Herșeu Adalbert, Heinrich Kestenbaum, Adalbert Schlessinger, ing. Ladislau Mentyer și d-na Elisabeta Kavesz.

În noul comitet au fost propuși d-nii: Zoltan Iakobovitz, președinte; Vilhelm

Weiss, av. Maxim Gorunescu, Alex. Perl, Andrei Rosenberger, Alex. Weiss, Andrei Weiss și Emeric Szekely.

TIMIȘOARA

Adunarea generală a marcat un moment important în viața comunității evreilor din frumosul oraș de pe malul Begăi. Ea s-a ținut în templul din cartierul Cetate, în prezența unui mare număr de enoriași. Comitetul de conducere al F.C.E. a fost reprezentat de d. Daniel Segal, președintele Comunității evreilor din București și dr. M. Epstein, președintele Comunității din Reșița.

Dl. dr. Paul Friedlander, președintele Comunității, a prezentat darea de seamă, care a cuprins toate domeniile — cult, învățămînt religie, asistență etc.

Dl. prim-rabin dr. Ernest Neuman a deschis adunarea, rostind o interesantă alocuțiune.

Dl. Daniel Segal a prezentat o informare despre activitatea Federației.

La discuții au luat cuvîntul d-nii: Silberberg, Salomon, dr. Sternheim, Benedek, Magyar, dr. Goldberger, Mangelusz, Rimoczy, Holtz, dr. Balazs, Kepces, dr. Ernst, Krausz, dr. Radcov, Wohlberg, Popper și d-nele: Dunajecz, Bojan, Iritz.

Adunarea a propus apoi noul comitet.

Participanții la adunări au adresat telegrame omagiale Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, păstorul spiritual al obștei.

DECESE

În perioada 10—25 mai 1975, în cimitirele Comunității evreilor din București au fost înhumați:

- Magder Bucă (83 ani) Bd. Republicii 37; Arnold Jean (80) Intr. Nestorini 1; Barbu Julieta (54) Pictor Stahi 14; Braunstein Hudi (88) Ștefan Mihăileanu 11; Fișer Paulette Raimonde (56) Brezoianu 48—50; Loebel Rozina (76) Const. Notara 20; Stela Segal (77) Nogon 32; Gamsievici Beta (78) Schitu Măgureanu 39; Serina Segal (74) I. L. Caragiale 1 A; Rosenblit Avram Iosif (81) Ghimpași 23; Cohn Leizer (69) Bd. Metalurgiei 28; Filip Leon (90) Bălcescu 9.

S-a stins din viață la vîrsta de 70 ani HERMAN BLUMENFELD — GALAȚI

un om ce a intruchipat calități deosebite ca soț, părinte, bunic, frate, cumnat, unchiu, prieten.

Familie Blumenfeld, Flax, Moses, Herșevici, Wasserman, mulțumesc tuturor aceluia care au fost alături de ele în aceste clipe grele.

MARTIN ȘI DUȚA RUCKENSTEIN, fiu și noră, RENÉE ȘI ISIDOR GLASBERG, fiică și ginere (Israel) nepoatele nepoți și restul familiei anunță cu adîncă durere încetarea din viață a scumpei lor ROZA RUCKENSTEIN născută Weininger

Podul Turcului — Galați — Ierusalim Înhumarea a avut loc la Ierusalim.

Mult îndurerării copii: Rozica, Fanița, Simși, (Israel) gineri, nepoți și celelalte rude, aduc la cunoștință celor ce au cunoscut-o pe iubita noastră mamă

LIZA GRÜNBERG (BUZĂU) că s-au împlinit 10 ani de cînd a decedat. N-o vom uita niciodată!

Un aforism al lui Hilel

Hilel cel bătrîn a fost un înțelept și iubitor de oameni. El cunoștea bine natura omului, slăbiciunile sale.

Hilel cunoștea foarte bine și legăturile complexe dintre om și semenul său, ca și dintre om și societate. Avea idei clare de felul cum omul să se comporte în casă, familie și între oameni. El și-a exprimat ideile în aforisme lapidare, care aparțin moralei.

Iată, de pildă, celebrul aforism: „Dacă eu nu sînt pentru mine, atunci cine e pentru mine; și dacă-s doar pentru mine, ce sînt eu; și dacă nu acum, atunci cînd?” (Avot, 81).

În acest aforism Hilel exprimă părerea sa cu privire la poziția omului față de sine însuși, față de societate și de timp Hilel spune: „Dacă eu nu sînt pentru mine, atunci cine e pentru mine?”

Fiecare om este dator să se îngrijească de sine însuși. Are responsabilitatea existenței sale. Nimeni altcineva nu va face acest lucru pentru el. „Dacă-s doar pentru mine, ce sînt eu? Dar omul singur nu este capabil să rezolve toate problemele. Numai societatea este în măsură să lucreze pentru binele fiecărui membru al ei. Numai acea societate propășește ai cărei membri îi sînt devotați. „Și dacă nu acum, atunci cînd?” Omul are datoria să folosească fiecare ceas, fiecare clipă a existenței. Căci fiecare ceas care trece nu se mai întoarce niciodată.

SIMHA RAZ

Citiți în pagina 12-a textul în limba ebraică.

La aniversarea Șef rabinului-emerit al Angliei, Israel Brodie

Rabinul emerit al Angliei, Israel Brodie, împlinește venerabila vîrstă de 80 de ani.

Personalitate proeminentă a iudaismului britanic, erudit și respectat păstor spiritual, rabinul Israel Brodie și-a împletit întreaga sa viață cu aceea a obștii din mijlocul căreia s-a ridicat.

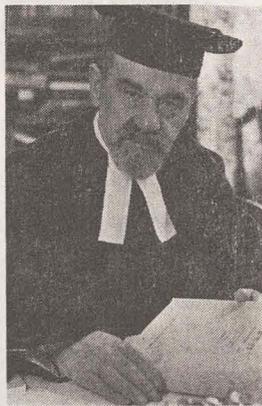
Născut la Newcastle-on-Tyne, în anul 1895, Israel Brodie și-a făcut studiile rabinice la Jews College din Londra, urmînd totodată cursurile renumitei Oxford University. Profundelor sale cunoștințe iudaice, talmudice, li s-a adăugat o vastă cultură universală.

Activitatea sfîntă, de păstor spiritual, și-a început-o în Australia, unde — în perioada dintre anii 1923 și 1937 — a funcționat ca șef-rabin la Melbourne.

Înapoiindu-se în sinul comunității din țara sa de baștină, în anii întunecați ai agresiunii hitleriste, rabinul Brodie a slujit cu devotament, împreună cu toți coreligionarii săi, cauza apărării patriei lor. Domnia sa a activat ca rabin militar în armata britanică.

Între anii 1948 și 1965, Israel Brodie a ocupat înalta funcție de șef-rabin al Congregației Evreiești Unite din Commonwealthul britanic. După o prestigioasă activitate de 17 ani în fruntea obștei, a primit titlul de onoare de rabin emerit, care marchează recunoștința și venerația păstorilor.

Figură proeminentă a evreimii britanice, rabinul Israel Brodie și-a cîștigat o înaltă apreciere în viața iudaică a zilelor noastre. A editat lucrarea în trei volume „Ez Haim” a lui Iacob ben Iehuda Hazzan, fiind totodată redactorul secțiunii Literatură rabinică din Encyclopaedia Judaica. Domnia sa este președintele birou-

lui permanent al Conferinței rabinilor europeni.

Rabinul Israel Brodie întreține strînse legături cu obștea din România. Participînd în iunie 1968, alături de alți frunțași ai vieții evreiești contemporane, la sărbătorirea a 20 de ani de păstorie a Eminenței Sale d-lui Șef-rabin dr. Moses Rosen, distinsul oaspete din Anglia și-a manifestat, în luările sale de cuvînt, admirația pentru deplina libertate religioasă de care se bucură coreligionarii de pe aceste meleaguri, înalta prețuire pentru politica înțeleaptă promovată de conducătorii României.

La cea de-a 80-a aniversare a nașterii, transmitem rabinului emerit Israel Brodie tradiționalul *Ad mea vestrim!*

VIZITA D-LUI ABRAHAM KARLIKOF, DIRECTORUL PENTRU EUROPA AL LUI AMERICAN JEWISH COMMITTEE

Între 20—23 mai a.c. obștea noastră a primit vizita d-lui Abraham Karlikof, directorul pentru Europa al organizației American Jewish Committee.

Oaspetele a fost primit de către Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen, președintele Federației Comunităților Evreiești din România. La primire au fost de față d-nii: Emil Sechter, secretar general al F.C.E., Daniel Segal, președintele Comunității evreilor din București;

Martin Băluș, vicepreședintele C.E.B.; Vistor Rusu, prim-redactor al „Revistei cultului mozaic”; Marcel Bădescu, consilier al F.C.E.

În cadrul convorbirii, care s-a desfășurat într-o atmosferă deosebit de cordială, au fost abordate chestiuni privind colaborarea dintre Federația Comunităților Evreiești și American Jewish Committee.

În seara zilei de 21 mai, conducerea Federației a oferit o masă în cinstea oaspetelui.

EMINENȚA SA A PRIMIT PE D-L M. BEN-ARI, DIRECTORUL GENERAL AL COMPANIEI „EL-AL“

În ziua de 22 mai a.c. Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a primit pe d. M. Ben-Ari, directorul general al companiei israeliene de navigație aeriană „El Al”. Oaspetele a fost însoțit de d-nii Haim

Cabaso, director și Edmond Ben-Iehuda, director-adjunct al agenției „El Al” din București.

Primirea s-a desfășurat într-o atmosferă cordială.

Semi-centenarul Universității ebraice

Universitatea Ebraică și-a sărbătorit cinci decenii de activitate. S-au împlinit 50 de ani de cînd, din inițiativa unui grup de personalități proeminente ale vieții spirituale evreiești din întreaga lume, era inaugurată la Ierusalim Universitatea Ebraică, instituție concepută ca un for de perpetuare și dezvoltare a valorilor culturii și științei evreiești.

Începutul a fost făcut prin deschiderea, în aprilie 1925, a trei institute de cercetări în domeniile chimiei, micro-biologiei și iudaisticii. Un an mai tîrziu erau puse bazele bibliotecii universitare astăzi una din cele mai renumite biblioteci de acest gen din lume. În 1928 au fost înființate șase facultăți și au început cursurile și prelegerile pentru studenți. În anul 1931 a fost eliberată prima diplomă de absolvire, iar în anul 1936 a fost susținut cel dintîi examen de doctorat. Încă din primele decenii de activitate, Universitatea Ebraică și-a cucerit un loc prestigios printre instituțiile universitare din lume, diplomele eliberate de ea fiind recunoscute și apreciate pe plan mondial.

În 1945, după două decenii de existență, universitatea se structurase ca o instituție de studii superioare și de cer-

cetare. Ea avea facultăți pentru ramurile umanistice, o facultate de medicină, o școală de agricultură, o școală de pedagogie. Numărul studenților se ridica la 1000. În cadrul universității funcționau cinci institute de cercetări.

Universitatea a continuat să se dezvolte într-un ritm accelerat. Astăzi ea cuprinde 7 facultăți și 8 institute de studii superioare, desfășurîndu-și activitatea în patru centre și dispunînd de cele mai perfecționate și moderne mijloace. Cursurile ei sînt frecventate de 18 000 de studenți. Alți circa 4 000 de tineri urmează cursurile Centrului de studii preacademice care își desfășoară activitatea sub egida Universității.

În deceniile care au trecut de la inaugurarea cursurilor universitare, Universitatea Ebraică a acordat diplome unui număr de peste 60 000 de absolvenți.

Într-o ședință recentă a Consiliului de conducere (Board of Governors al Universității ebraice din Ierusalim, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a fost ales membru de onoare al acestui înalt for de cultură iudaică.

Sacrificiul celor 93 de fete din ghetoul Varșoviei

La rubrica sa „Istorie”, cotidianul francez „Le Monde” publică sub titlul „Mai degrabă sinuciderea” însoțit de marginalul „O mătură înedită despre ghetoul din Varșovia” un articol consacrat unei pagini eroice, de mare tragism, din istoria rezistenței ghetoului varșovian. Reproducem textul acestui articol, apărut sub semnătura lui Henri Bulawko.

Răscoala din ghetoul Varșoviei a fost punctul culminant al rezistenței evreiești împotriva opresiunii hitleriste. Dar, încă în iulie 1942, cu zece luni înaintea răscoalei, zeci de tinere fete evreice au preferat să se sinucidă pentru a-și apăra demnitatea.

Ele erau în număr de 93. Aveau între 14 și 22 de ani și s-au sinucis la sfîrșitul lui iulie 1942 pentru a scăpa de dezonora ce le-o pregăteau naziiștii.

Tinerele erau elevele școlii evreiești Benot Iaacov (Ficele lui Iaacov) din Varșovia. Au fost ridicate de hitleriști la 27 iulie 1942 și transferate într-un imobil spațios, unde și-au petrecut noaptea.

DE COMUN ACORD

A doua zi, fetele au fost scoase din ghetou și instalate într-un imobil elegant cu multe camere și numeroase paturi. Acolo, li s-au luat veșmintele și li s-au dat doar cămăși de noapte. Au fost imediat anunțate că urmau să primească, în aceeași seară, „vizită” unor ofițeri și soldați SS și că ele trebuiau „să se arate draguțe” cu aceștia.

Organizatorii acestei operațiuni de un gen special considerau că au de-a face cu tinere dezorientate și înfricoșate și nu s-au preocupat să le supravegheze. Profundînd de această împrejurare, captivete s-au constătuit între ele și, conștiente de ceacele le aștepta, au luat de comun acord hotărîrea de a-și pune capăt zilelor.

În ghetou, ele primiseră, pentru orice eventualitate, otravă. Sosise momentul să se folosească de ea.

Una dintre fete, Haia Friedman, în vîrstă de 17 ani, a scris atunci „testamentul” lor, în care se povestește despre situația în care au fost puse și despre gestul pe care erau decise să-l făptuiască. Haia scria: „Nu știu nici cînd și nici dacă această scrisoare va parveni cuiu. Dar, dacă ea va fi găsită, oricum noi nu vom mai fi printre cei vii. Vă rugăm să spuneți Kadiș (rugăciunea pentru morți) în memoria a 93 de tinere fete evreice care au preferat să-și pună capăt zilelor decît să se lase lingărite de odioșii ofițeri SS”. Ea termina afirmînd că tinerele ignorau teama, cîrind din nou să se spună *kadiș* în memoria lor.

Mereu sînt descoperite noi documente asemănătoare „testamentului” impresionant al Haiei Friedman, care completează zguduitoarea cronică a ghetoului pe care ne-a lăsat-o istoricul Emmanuel Ringelblum și care constituie mărturia ale martiriului și eroismului evreilor din Varșovia.

Cît de departe sîntem de imaginea răspîndită a „evreilor care se lasă duși ca vitele la abator”!

1 500 000 DE COPII

Viziunea cohortelor de sărmani oameni duși la camerele de gazare și la crematoriile este, din nefericire, foarte reală. Șase milioane de evrei au fost astfel exterminați. Printre ei, bătrîni, femei și un milion și jumătate de copii sub 15 ani.

Era în vremea cînd întreaga Europă era supusă legii celui mai tare și cînd rezistența, în cea mai mare parte a țărilor ocupate, era încă în embrion. Și totuși, pe atunci, evreii s-au răscolit la Treblinka, la Sobibor, la Bialistok și la Vilna, la Auschwitz și în ghetoul Varșoviei.

SIMBOL AL REZISTENȚEI

Prin amploarea sa, răscoala din ghetoul Varșoviei a devenit simbolul rezistenței evreiești, dacă nu al rezistenței în genere împotriva opresiunii hitleriste. Începută la 19 aprilie 1943, ea a luat sfîrșit la 8 mai o dată cu moartea șefului organizației evreiești de luptă, Mordehai Anielewici și a altor 100 de combatanți, înconjuțați de naziiștii într-un bunker de pe strada Mila. Acesta în mod oficial, pentru că în fapt luptele au continuat încă mult timp. De-a lungul a șase săptămîni, trupele generalului SS Stroop au fost înfruntate de luptătorii evrei, hotărîți să se bată pînă la ultimul glonte.

Mărturii recente atestă că în august 1943, grupe izolate de luptători rezistau încă printre ruinele ghetoului Varșoviei și atacau patrulele naziste.

Dacă sinuciderea a fost pentru cele 93 de tinere, ca și pentru alții evrei din ghetoul varșovian, un gest eliberator, acest gest n-a intervenit decît în ultimul moment, cînd era clar că nu exista altă ieșire pentru afirmarea demnității de om.

Cînd cunoști condițiile evreilor închiși între zidurile ghetoului Varșoviei, rupți de restul lumii, lipsiți aproape total de arme pentru a înfrunta puternica armată hitleristă, înțelegi sensul pe care l-a avut moartea lor cu arma în mină sau, în cazuri limită fără ieșire, prin sinucidere, ca act de sacrificiu suprem în numele demnității.

La 32 de ani de atunci, se poate medita la lecția acelor momente...

Descoperiri arheologice

Din publicațiile pe care le primim la redacție am desprins date interesante privind noi descoperiri arheologice în Țara sfîntă.

La Beer Seva, în nordul deșertului Negevet, au fost descoperite vestigiile a ceea ce s-ar putea să fi fost finitna patriarhului Avraam. Finitna a fost descoperită la o adîncime de 20 de metri; ea este înconjurată de ruinele unui edificiu care pare să fi fost distrus de incendiu. Amănuntul acesta este interpretat de istorici și arheologi în sensul că ar constitui o confirmare a celor relateate în Biblie despre un mare incendiu care s-ar fi produs în secolul al VII-lea î.e.n., în timpul invaziei lui Senaherib.

Săpături arheologice efectuate în regiunea Merom, în apropiere de Safed, au permis scoaterea la iveală a ruinelor vechiului oraș Merot, care corespund descrierilor făcute de Iosephus Flavius acestei localități. Este vorba de vestigiile unui bastion și ale unei sinagogi, numeroase unelte agricole, sfesnice, sticlărie, sute de monede. Dintre acestea monede, 100 datează din perioada hașmonelor, alte circa 400 ca și sticlăria fiind din epoca romană. Lucrările arheologice continuă, intenționîndu-se scoaterea la lumină a întregii așezări antice Merot.

În regiunea muntoasă numită Hazon din Galilea s-au descoperit vestigiile unei așezări locuite în antichitate de o populație iudaică. Această descoperire a fost făcută cu ocazia lucrărilor de defrișare a terenului. Pînă în prezent nu a putut fi stabilită cu precizie natura acestei așezări. Se știe numai că acest punct a fost vreme îndelungată considerat un loc de importanță arheologică și că localnicii îl numeau Hirbat Hazor. Aici au fost descoperite obiecte de argilă din epoca primului templu și din epocile următoare. S-au găsit, de asemenea, urmele mai multor ateliere pentru prepararea uleiurilor, a vinului și pentru producerea țesăturilor. Prin apropiere s-au găsit mormînte evreiești din epoca bizantină.

Elevisi unei școli din Galilea au reușit să scoată la lumină ruinele unei vechi sinagogi, care pare că ar data din epoca cabalistului Simon bar Yohai. Legenda și tradiția spun că această sinagogă a fost construită din inițiativa lui bar Yohai, după distrugerea celui de-al doilea templu. Ea face parte dintr-un ansamblu de 24 de sanctuare evreiești construite de ilustrul învățat în amintirea celor 24 de grupe de luptători care aveau în sarcină paza Templului de la Ierusalim.

O echipă de arheologi care a întreprins cercetări la Ein Boker, pe țărmul Mării Moarte a reușit să descopere ruinele unei cetăți romane care pare a fi fost distrusă în epoca cuceririi islamice, spre începutul celui de-al VII-lea secol. Lucrările efectuate pînă acum au scos la iveală zidurile principale ale cetății, deschizînd accesul către încăperile interioare, destinate soldaților de gardă. S-au descoperit diferite obiecte, ca: luminări, boabe de griu, vase din argilă și arme. Însemnătatea acestei descoperiri rezidă în aceea că pentru prima dată a fost dezgropată în Țara sfîntă o tabără romană cu zid de apărare, care a servit ca avanpost la o graniță atît de îndepărtată, la marginea imperiului roman.

KABALAT ŠABAT LA TEMPLUL CORAL

(Continuare din pag. 1-a)

Excelența Sa d. Ygal Allon rostește apoi o cuvîntare. (Textul celor două cuvîntări se publică în această pagină).

Ora 20. Partea oficială a solemnității a luat sfîrșit. Urmează ceremonia de Kabalat Šabat, întîmpinarea zilei sfînte. Serviciul divin este oficiat de d. prim-cantor A. Harnik, acompaniat de corul templului. Minunatele poeme-cîntări răsună în sfîntul lăcaș, feeric luminat, pătrunzînd în inimile credincioșilor. Atmosfera e cu adevărat sărbătorească.

După serviciul divin, în sala de festivități a restaurantului ritual din str. Popa Soare a avut loc un *Oneg Šabat*, tradiționala masă festivă. La masa de onoare, alături de Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen, de ceilalți conducători ai Federației și Comunității evreilor din București, au luat loc excelența Sa d. Ygal Allon și d-na, celelalte persoane oficiale ce-l însoțeau în acest voiaj. Au luat de asemenea parte, d. Yohanan Cohen, ambasadorul statului Israel la București, cu soția și d. Yehuda Shaari, deputat în Knesset (parlamentul israelian). Printre invitați se aflau enoriași de vază ai obștei, distinși intelectuali, cursanți de la Talmud Torá.

Corul a executat un bogat program de cîntece de Šabat. Masa a decurs într-o autentică atmosferă de sărbătoare. Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen și Excelența Sa d. Ygal Allon au rostit cîte un toast.

Vorbeste d. Ygal Allon

Cuvîntul d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen

Domnule vicepreședinte al Consiliului de miniștri și ministru de externe al statului Israel, Domnilor ambasadori,

Oaspeți dragi, iubiți frați și surori, Am deosebita cinste și bucurie ca, în numele meu personal, al soției mele, al conducerii Federației Comunităților Evreiești din România, al zecilor de mii de evrei aflați în această țară, în numele vostru al tuturor, să exprim un călduros și frățesc bun venit vicepreședintelui Consiliului de miniștri și ministru de externe al Statului Israel și doamnei Allon.

Salutul nostru călduros îl exprim nu numai în numele celor veniți în acest templu, ci și în numele întregii obște evreiești din România, în numele generațiilor și generațiilor de evrei, care au visat și năzuit spre clipa în care vor putea saluta aici pe reprezentanții lui Ereț Israel spre a fi בני בני בני fiii și căldorii a ceea ce este năzuința multimilenară a inimilor noastre.

Intotdeauna, în tîlmăcirea unui eveniment important în versetul biblic pe care-l citim, noi găsim exprimată gîndirea și simțirea noastră. În versetul pe care îl citim în această săptămînă se vorbește despre aprinderea luminilor în templu și se arată că toate luminile din Menora trebuie să tindă spre centrul ei.

Ară și aici lumini. Lumini ale unei voine puternice. Lumini strălucitoare, ale unor evrei care sînt doritori să rămînă credincioși Torei lor, poporului lor. Așa cum ard asemenea lumini în toată răspîndirea poporului evreu. Toate aceste lumini sînt îndreptate spre centrul spiritului evreu, centrul Torei, centrul poporului evreu.

Comentînd pericopa acestei săptămîni, Rași arată că în Templul sfînt din Ierusalim era o treaptă în fața Menorei, pe care stătea cohenul și imbutăiața lumina, n-o lăsa să se stingă, pînă cînd flacăra se înalță de la sine.

Noi, rămășițe ale lui Israel din România, noi care sîntem asemeni tîciunelui salvat din foc, așa cum spune profetul Zeharia chiar în haftara acestui Šabat sîntem bucurioși și fericiți că putem menține vie și nealterată lumina iudaismului. Sîntem mindri că putem primi pe reprezentanții statului Israel, arătîndu-le instituțiile noastre, cu obștile noastre, cu întreaga noastră libertate religioasă, tineretul nostru care învață limba sfîntă a Torei și care cîntă cîntecele evreiești, și noi și tinerii ca și cu bătrînii noștri.

Deși sîntem o rămășiță a ceea ce am fost odinioară, totuși flacăra iudaică se înalță curată în obștea noastră. Pentru aceasta, datori sîntem să exprimăm recunoștința noastră guvernului României socialiste, nu numai pentru că ne-a salvat viețile, nu numai pentru că ne-a redat demnitatea umană, ci și pentru că putem să fim în același timp evrei credincioși și cetățeni loiali ai României socialiste. Sîntem conșviși că aceste sentimente de recunoștință nu sînt numai ale noastre, ci ale întregului popor evreu, ale tuturor fraților și sursorilor noastre din întreaga

lume, care vîd în ceea ce se întîmplă cu evreii din România un răspuns hotărîtor la o întrebare hotărîtoare a generației noastre: dacă este sau nu este posibilă continuarea unei obște evreiești sub un regim socialist. Ceea ce se întîmplă în România, deplina libertate religioasă de care ne bucurăm, egalitatea în drepturi cu toți cetățenii acestei țări, constituie un răspuns pozitiv nu numai pentru noi, ci pentru toți cei ce sînt interesați în viitorul poporului evreu.

Să vă prezint pe scumpul nostru oaspete, pe domnul Ygal Allon? Care evreu, de oriunde ar fi, nu-l cunoaște pe kibucnikul Ygal Allon? Bunicul lui a venit în Israel o dată cu generația lui Hovevei Sion, cu acea generație și în acele timpuri cînd a plecat și din România primul grup de ziditori ai Ereț Israelului, cei care au ridicat Zihron Iacov și Roș Pina. De la acești înainte-mergători a rămas în folclorul idîș expresia „Dereh Moinești kin Ereț Israel”. Sînt născut la Moinești, tatăl meu a fost rabin la Moinești și binecuvîntat fie Domnul că am ajuns vremea cînd năzuințele acelor pionieri au devenit realitate. În urmă cu doi ani am sărbătorit la Ierusalim, în orașul sfînt, împlinirea a nouă decenii de la înființarea așezărilor Zihron Iacov și Roș Pina. Și cine nu-l știe pe socialistul Ygal Allon, luptător pentru dreptate socială? Cine nu-l știe pe comandantul Palmahului, din lupta pentru independență? Cine nu-l cunoaște pe bărbatul de stat care a deținut și deține importante portofolii ministeriale, pe luptătorul pentru țara lui Israel și pentru poporul evreu? De aceea consider că nu e nevoie de o prezentare a distinsului oaspete.

Un rabin, oriunde s-ar afla și în orice împrejurare, rămîne rabin. El nu poate să nu înceapă cu un verset din pericopă și să nu termine cu un alt verset. În pericopa acestei săptămîni se află un verset cunoscut nu numai celor care vin deobi-

cei la sinagogă, ci chiar celor care vin mai rar. *ויהו בנגוע ואון ויאמר בשעה קלה לה' ויפסדו אומות וגו' משנאמר מיניך*. Acest verset îl spunem de fiecare dată cînd deschidem chivotul sfînt spre a scoate din el sulițele sfînte ale Torei. „Atunci cînd chivotul sfînt călătorea, se spunea rugăciunea: Doamne, scoală Doamne și apără pe fiii lui Israel împotriva dușmanilor lor”.

Dar cînd chivotul se oprea, se spunea: „Intoarce Doamne, zecile de mii de fii ai lui Israel”.

Cele două mari postulate către Dumnezeu și către noi înșine, apărarea de dușmani și întoarcerea *הגנה-קיבוץ גזר* se împlinesc atît de către evreii care sînt în situația de *יהו בנגוע* care au chivotul sfînt în Diaspora cit și de către cei care sînt deja *בנגוע*, cei care se odihnesc pe pămîntul sfînt. Cu toții sîntem la fel, buni evrei. De aceea, Menora la care m-am referit la începutul cuvîntului meu intruchipează lumina, care împlineste o misiune în dublu sens. Precum toate brațele ei trebuiau să fie îndreptate *אל כול בני הכנרת* „spre centrul ei”, tot astfel și „centrul” nu trebuie să conțină a-și revărsa razele asupra celui mai îndepărtat ungher al Menorei, să vegheze ca nici o lumină să nu se stingă. Așteplăm de la Ereț-Israel „centrul Menorei” lumina Torei, lumina culturii iudaice sprîjin pentru ca strădunțele noastre aici „ca lumina să nu se stingă” *כי אתה ה' הגורל* „nu să fie incununate de succes, căci soarta noastră este comună”.

Îngăduiți-mi să închei cu cuvîntul profetului Zeharia din haftara acestui Šabat, marea sa viziune despre Menora eliberării supreme a poporului evreu. În timpul lui Zeharia era perioada lui Zerubavel a celui de-al doilea templu, o perioadă foarte asemănătoare cu timpurile de astăzi. Profetul spune *כי אתה ה' הגורל* „Cine ești tu, munte mare, care ridici în fața noastră obstacole și piedici?” Ca un ecou al acestui cuvînt al profetului este expresia populară atît de cunoscută: „Šver tu zain a id”. Intrădevăr, nouă toate ne vin mai greu decît altora. Așa ne-a învățat istoria. După două mii de ani de viziune, de rugăciuni, de înfruntare a unor munți de greutăți, un munte stă în fața noastră. Dar profetul continuă *והרצית את האבן הראשה תשארת הן לה* „Piatra unghiulară însă rămîne în picioare, piatra cea hultă odinioară, dar care e temelia culturii și civilizației umane, această Roș Pina cu Tora ei, cu Profeții ei, cu idealurile sale mărețe în dreptate și pace între popoare va fi readusă *הראשה תשארת* „în viață” și înălțată răsuna-vor imnurile de recunoștință ale întregii omeniri către această „piatră de temelie”.

Iar acum vom ruga pe distinsul oaspete să ne adreseze cuvîntul. Iar eu care de aproape trei decenii am avut adesea prilejul să fiu *המלצר בינותם* „tîlmaciul” gîndurilor și sentimentelor ce răsună din limba ebraică și să le explic în limba română, o voi face cu bucurie și de această dată.

Binecuvîntarea Atoiputernicului și se reverse asupra lui Israel și a întregii omeniri!

Cuvîntul d-lui

Domnule Șef rabin, Doamnă dr. Rosen Domnilor ambasadori ai României și Israelului,

Iubiți frați și surori,

Soția mea și cu mine am venit în România la invitația stîmatului nostru prieten d. ministru al afacerilor externe George Macovescu, ca oaspeți ai guvernului Republicii Socialiste România. La București am avut conversații deschise, într-o atmosferă cordială, în subiecte de interes comun, în chestiuni privind Orientul mijlociu, de care România nu este departe nici din punct de vedere geografic și nici politic, precum și în probleme internaționale de interes general. În majoritatea subiectelor abordate am constatat cu satisfacție înțelegere comună, deși au rămas subiecte asupra cărora părerile noastre pot fi diferite. Dar nici acestea din urmă nu sînt de natură să atingă prietenia care domnește între țările noastre. Dealtfel, nu cunosc și nici nu cred că există două țări prietene între care să nu existe și ceva deosebiri de vederi.

Între chestiunile care apropie cele două țări ale noastre se numără principiul independenței naționale, respectul suveranității fiecărei țări, securitatea și neamsestul în treburile interne. Toate aceste principii ne sînt comune, ambele noastre state fiind vital interesate în promovarea acestor principii.

În peisajul vieții internaționale contemporane, România deține un loc de onoare. Ea îndeplinește funcții din ce în ce mai importante, datorită poziției ei de înaltă principialitate și pentru că are în fruntea ei pe Excelența Sa d. președinte Nicolae Ceaușescu, una din personalitățile cele mai distinte, mai proeminente, ale contemporaneității. Îi urăm viață lungă, muncă rodnică, spre binele țării domniei sale și al întregii omeniri.

Scumpi frați și surori,

Vă aduc salutul cald al președintelui statului Israel, al guvernului și parlamentului israelian, al poporului nostru. Noi, în Israel, trăim și muncim cu sentimentul permanent că tot ceea ce realizăm acolo este important nu numai pentru noi, ci și pentru frații noștri din Diaspora. De aceea nu am putut să fiu în această minunată țară și să nu vin în mijloc obștei voastre, fără să primesc ceva din parfumul credinței voastre. Domnul Șef rabin a evocat adineori trecutul minunat al acestei obștei, a vorbit pe drept cuvînt cu mindrie de cei plecați de pe aceste meleaguri și care au fost printre primii ziditori ai așezării Roș Pina, în anul 1882. Trebuie să vă spun că această

În timpul serviciului divin

D-na și d. Șef rabin întâmpină pe distinșii oaspeți

Adevăratul ecumenism

(Urmare din pag. 1-a)

veac a creat condițiile unui nou destin, atât pentru poporul Dv. cât și pentru al nostru. Dreptul la viață liberă și independență a acestor popoare nu mai poate fi azi călcat de nici o forță din lume și

putem fi convinși că, alături de toate popoarele pașnice, ne aflăm în plină perioadă אברהם יקרוי "secerișului în chiot de bucurie".

ARARAT ȘI IERUSALIM

Ați binevoit a ne cinsti cu un dar care se află, în clipa când vă vorbesc, în fața mea. Sînt niște splendide imagini din Armenia, între care zăresc și biblicul munte Ararat. Îngăduiți-mi să văd în aceste două noțiuni geografice, Ierusalim și Ararat, adevărata intruchipare a ecumenismului, a coexistenței pașnice între națiuni și religii.

De 4000 de ani, de când nemuritorul psalmist David, a întemeiat-o, cetatea Ierusalim a rămas ceea ce o și arată numele „Ir-Shalom", „Cetatea Păcii". De acolo au pornit mesajele profesorilor noștri, acolo s-au înfiripat cele dintîi chemări pentru dreptate și pace între popoare. Într-acolo se îndreaptă, de trei ori în fiecare zi, de mii de ani, fără întrerupere, rugile noastre pentru fericirea și bunăstarea omenirii întregi.

Ararat e muntele pe care porumbița a găsit ramura de măsline, și a vestit retragerea potopului, și de atunci și pînă la Picasso această imagine — a porumbiței cu frunza de măsline în cioc — a rămas simbolul păcii. Legămînt etern a făcut atunci Creatorul de a nu mai îngădui niciodată nimicirea lumii și drept semn al acestui legămînt a ales curcubeul. Dați-mi voie să tîlmăcesc acest simbol al păcii, al vieții, în sensul următor:

CURCUBEUL — SIMBOLUL PĂCII

Potopul a fost o dezagregare a elementelor, o deslănțuire a pohoitului care a nimicît totul în calea sa. Temeurile existenței, care sînt armonia, coeziunea, au fost zdruncinate de apele care s-au dovedit astfel a fi distrugătoare. Am putea deci, crede că viitorul omenirii va rămîne periclitat de ape, de alt potop. Spre a ne face să înțelegem că o asemenea credință e greșită, curcubeul e merit a ne aminti că tot apa, cea care ieri a distrus totul, poate chezășii creației, armonie. În definitiv ce altceva e curcubeul decît o picătură de apă prin care a trecut o rază de soare? Se zăresc atunci toate culorile spectrului solar care laolaltă crează armonia. Nici una din culori nu renunță la caracterul său, nu se amestecă cu celelalte, dar toate laolaltă ne incintă ochiul și ne învoie că este adevărata coexistență, ce înseamnă adevărul ecumenism. Fiecare popor cu dreptul său la viață liberă și independentă, fiecare țară cată a rămîne suverană și stăpîna pe destinul său, fiecare religie cu a sa specifică înălțare de rugă, cu ale sale datini, fiecare cultură cu a sa contribuție la progresul omenirii și toate laolaltă înfrățindu-se minunatul curcubeu al păcii.

Încredîndu-vă de sentimentele noastre de adîncă prețuire pentru Sanctitatea Voastră, omul de înaltă cultură, de profundă înțelepciune și de nobil umanism, precum și de adîncă frățietate ce ne leagă de poporul Dv armean, vă rugăm, Sanctitate, să primiți odată cu omagiul respectuos, binecuvîntarea noastră pentru o viață îndelungată și rodnică, în care să vă fie dat să continuați opera măreață ce o împliniți în slujba Bisericii și a păcii.

ACUM 90 DE ANI

● **LA ÎNMORMÎNTAREA lui C. A. Rosetti**, decanul presei române cum scriu ziarele, carul mortuar a fost precedat „de trei care în formă de piramidă, încărcate cu cununi". Printre aceste cununi, cîteva din partea evreilor: „Israeliiții din Capitală — o cunună din micșunele de Parma; Clein, tapițer, o cunună naturală; alte două cununi din partea lui Abraham Levy și Burely Wisner".

„Pe cînd ultimele rămășițe ale bărbatului de stat au fost coborîte din locuința sa, Rosetti avea pe piept tabloul lui Rosenthal care reprezintă Libertatea — o femeie cu stindardul în mînă; așa a fost purtat pe umeri de d-nii Brătianu, Ion Ghica și alții, precum ceruse defunctul, care fusese bun prieten de idei cu pictorul".

● **„ORIGINEA ALFABETULUI și ortografia română",** expunere făcută la Ateneul Român de dr. M. Gaster, a apărut în broșură în editura librăriei Haiman.

● **DOMNIȘOARA Matilda Adlerova**, artistă a teatrului național din Aachen, a dat la București în sala Orfeu o „serată dramatică", cu concursul binevoitor al recitalorului I. Bettelheim și al domnișoarei Vermont.

Artista a venit în București „spre a-și revedea muma bolnavă; e a coreligionară a noastră din Capitală" arată gazeta Fraternitatea.

● **LA IAȘI a încetat din viață Ch. I. Korn**, profesor de limba ebraică, „scriitor ebraic de talent". La înmormîntare au vorbit rabinul Tauber și dr. C. Lippe.

● **LA UNA DIN SEDIȘTELE publice ale Academiei de Medicină din Paris**, domnul Noé Guéneau de Mussy a vorbit despre igiena la evrei, arătînd cu cită înțelepciune a stabilit marelui legislator Moise legile fundamentale de igienă. Se pare că e intuiția fapte pe care descoperirile moderne le-au stabilit privitor la epidemia și contagiunea bolilor. „Interzicerea cărnii de porc, preceptul privitor la scurgerea singelui animalelor destinate a fi consumate, examinarea scrupuloasă a viscerelor prin care se deosebesc animalele cu plămîni bolnavi de tuberculoză, multe alte indicații aflate în Biblie și Talmud, corespund regulilor igienice.

● **CRONICARUL Iosef Kaufmann** publică în Fraternitatea din aprilie 1885 un nou capitol din „descoperirea istorică a Comunității evreiești de la Tg. Neamț". De astădată e vorba de o serie de calamități ce au lovit, de-a lungul anilor, Comunitatea și localitatea.

„Holera a secerat aci mulți evrei, de la începutul veacului nostru pînă în 1866. Cea de la 1812, în timpul lui Calimah, a nimicît aproape jumătate din populația țigului; și creștinii și evrei se văzură nevoiți a se retrage în corturi afară din oraș, pe drumul Pietrei". Cea de la 1829 a decimat iarăși populația abia întremată de pastorea de la 1812, căci pe lângă holera se mai adăuse foametea și lăcustele în țară. La 1831 holera arătîndu-se din nou, „ca un potop îngrozitor", evreii se mutară în corturi pe drumul Fălcișenilor.

La 1848 holera venită cu furie înu vreo patru luni de zile și seceră groznic populația; creștinii se retraseră în mahalaua Pomeții aproape de via Mitești, evreii se așezară în cîmpul liber din lunca Blebei, unde a fost apoi fabrica de postav Alcaz. Luînd evreii înțelegeror cu cei din Piatra care la rîndul lor luaseră înțelegeror cu evreii din Iași care și ei se adresaseră celor din Lemberg, „aflară leacurile pentru înfrîngerea flagelului, care consistau în aplicarea unei plăci de aramă pe pîntecele celor loviți de spasmuri, iar pe brațe și pe picioare și adeseori pe cap, lanțuri sau verige din același metal. Leacul făcu minuni și boala scădea treptat.

Creștinii aflînd de scăderea boalei printre evrei, se adresară lor pentru ajutor și astfel relațiile prietenești se înnoară din nou... După trei luni, creștinii și evrei, veseli de a fi scăpați de flagel, umblau serile pe uliță, bînd și petrecînd.

„A mai fost o holera, în 1866, în luna Alb și Elul, care seceră peste 70 suflete din sînul Comunității israelite".

● **LA GALAȚI**, domnul Simon Ornstein a ținut în localul Școlii comerciale, o conferință despre „Evreii clasici", în folosul studenților săraci.

● **UN FIU AL ROMÂNIEI**, Sigismund Rosen, a fost numit profesor de matematică la colegiul Rollin din Paris.

● **„UN FOC ÎNGROZITOR"** (arată gazeta Fraternitatea) a consumat la Galați întreaga clădire cunoscută sub numele de „Idel-Blecher" precum și casele lui Zalman Steinberg de alături. Patruzeci de familii, mai toate de meșteșugari, au rămas fără adăpost. În curte se află o sinagogă care n-a suferit decît neînsemnate stricăciuni la exterior.

● **DOCTORUL Elias Schwarzfeld**, cunoscut istoric, a publicat broșura „Chestiunea școlilor israelite și a progresului israelit", în 64 pagini.

● **DOMNIȘOARA Elise Lüttman**, absolventă a clasei de canto a Conservatorului din București, a susținut la Teatrul Național o serată artistică cu concursul binevoitor al doamnei Aristia Romanescu și al domnilor Grigore Manolescu, Gr. Gabrielescu, D. Theodorescu.

● **ÎN SALA BARAȘUM din București**, d. I. M. Zuckermann, membru al societății Maimonide, a ținut o conferință despre „Femeile israelite".

● **DUPĂ CUM ARATĂ** gazeta Fraternitatea din 26 aprilie 1885, cunoscutul scriitor și istoric francez Jules Michelet consacra, în cartea sa Légendes du Nord, un capitol întreg revoluției române de la 1848, între altele, vorbește pe larg și despre pictorul Constantin Daniel Rosenthal (pag. 306 și următoarele) „în termenii cei mai frumoși, ni-l prezintă a cum de inimă și de caracter, devotat cauzei și amicalor săi de luptă... un erou în amicitie".

● **MONITORUL OFICIAL** publică un decret prin care căpitanul Naiman Hecht, administrator cl. I de la 24 decembrie 1871, este înaintat la gradul de maior-administrator principal, de la 24 aprilie 1885.

● **ÎN SEARA de 27 aprilie** a fost reprezentată la Teatrul Național din București, comedia L'ami Fritz de Erckmann-Chatrian, localizată, sub numele de Nea Frățilă, de A. I. Odobescu și Gion. Cel mai interesant personaj, redat la noi drept rabinul și hahamul David Sibeles din Odobesti, interpretat de cunoscutul actor Iulian, a stîrnit vîi aplauze și rechemări la rampă, pentru cuvintele înțelepte și pentru considerațiile ce le face cu privire la poporul român și la conviețuirea cu populația evreiască. Elogii în acest sens au fost aduse spectacolului de ziarele Românilor, Drep-tulul omului și România Liberă din 30 aprilie 1885.

● **CUNOSCUTA** trupă de teatru Mogulescu și Finkel a dat la Craiova, în sala teatrului Teodorini, o serie de reprezentații care au fost bine primite nu numai de populația evreiască. „Societatea creștină veni și de astă dată să admire actorii și frumoasele piese israelite care ne pun înaintea episoade din viața poporului evreu și din datinile acestuia".

Ygal Allon

„Așezare imi este deosebit de apropiată, căci bunicii mei de ambele părți au fost printre ziditorii ei. Și sint mindru de acești bunici ai mei, dintre primii haluțini.

Spiritul de abnegație al primilor ziditori însuflețește poporul nostru israelian, care năzuiește fierbinte spre pace, spre a-și putea dărui toată energia și talentul creației construcției țării sale veche-nouă. În războaiele pe care am fost nevoiți să le ducem pînă acum, am plătit un preț îngrozitor — cei mai buni și mai minunați dintre fiii noștri și-au sacrificat viața pe altarul patriei. În terminologia obișnuită se vorbește de moralul poporului, dar eu cred că în cazul nostru mai potrivit este să vorbim de adîncă durere evreiască, durerea mamelor care și-au pierdut fiii. Ne-a fost de multe ori și ne mai este încă greu, dar nici un moment nu ne-a trecut prin minte să pierdem credința și speranța noastră. Pacea, pacea pentru noi și vecinii noștri a fost și rămîne obiectivul primordial al politicii noastre, al guvernului nostru. Cred cu o credință desăvîrșită că poporul nostru poate trăi în pace și colaborare cu vecinii săi, nu mai puțin, ba poate chiar mai mult decît alte țări și popoare care s-au aflat în conflict între ele și în cele din urmă au ajuns să trăiască în pace. Sint convins că nu există nici măcar o singură problemă între noi și vecinii noștri care să nu poată fi rezolvată pe calea tratativelor. În calitatea mea de ministru de externe problema centrală ce mi se pune este: Cum să ajungem la tratative? Lumea nu ne ușurează această sarcină, ba deseori o complică. De aceea apreciem cu atît mai mult poziția Republicii Socialiste România, înțelepciunea ilustrului ei conducător, care cu exemplarul său curaj și spirit de inițiativă, menține relații bune, naturale, cu Israel.

Prietenul meu d. Șef rabin dr. Rosen a amintit înainte că evreii din România sint rămășițe ale lui Israel. La aceasta sint nevoia să precizez că noi toți, evreii generației noastre, generația holocaustului, sintem rămășițe ale poporului evreu, și acest lucru este valabil și pentru cei din statul Israel. Dar datorită faptului că există azi un stat evreiesc democrat și independent, sintem nu numai rămășițe, ci și speranța lui Israel.

Și spre a dovedi Șef rabinului Rosen că nu numai rabinii incheie cu un verset din Tora, am căutat și eu unul adecvat și nu am găsit altul mai potrivit decît cel cuprins în rugăciunea noastră zilnică: „

ה' עָוָן לְעַמּוֹת יִשְׂרָאֵל דַּמְנֵזוּ וְאֵת עֲוֹן יִשְׂרָאֵל בְּשַׁלְּוָם. Dumnezeu va da putere poporului său, și tu, Dumnezeu va da putere poporului său, și tu, Dumnezeu va binecuvînta poporul său cu pace".

ȘTIRI

ידיעות

RESTAURARE

În cadrul planului guvernamental de restaurare a vechilor monumente istorice, autoritățile din Venezuela au inclus și restaurarea cimitirului evreiesc de la Coro, localitate situată în sudul țării. Coro a adăpostit o înfloritoare comunitate evreiască în timpul secolului al XIX-lea și la începutul actualului secol. Primii membri ai acestei comunități erau originari din Curaçao. Cea mai veche piatră funerară din cimitirul de la Coro datează din anul 1832.

Cimitirul de la Coro este unul din cele mai vechi cimitire evreiești din America de sud.

RARITATE

Într-o veche bibliotecă particulară din Mainz, donată primăriei acestui oraș vest-german, a fost descoperită o carte de dimensiuni liliputane: 0,5 pe 0,5 cm. Cartea originală, însumând doar 16 pagini, a fost tipărită în Germania, în urmă cu aproape cinci secole și cuprinde un psalm în limbile germană, franceză și engleză.

Exemplarul, rar și, a fost dăruit de primăria orașului Mainz universității ebraice din Ierusalim.

TALMUD

Aproape 15 000 de persoane sînt abonate la ediția în fascicole a Talmudului care apare în Statele Unite. Ediția conține textul ebraic integral al Talmudului, inter-punctat și vocalizat, însoțit de traducerea engleză. Fasciculele apar lunar într-o excelentă ținută grafică.

Interesul pentru studierea Talmudului reiese și din faptul că la cursurile de studiu al Talmudului prin corespondență, organizate de Academy for Adult Jewish Studies, sînt înscrise circa 9000 de persoane din diferite localități ale S.U.A și din Canada.

TURNEU

Cunoscutul ansamblu liric vest-german „Deutsche Oper am Rhein” a întreprins un turneu în Belgia, Suedia, Danemarca și Anglia cu opera lui Arnold Schoenberg „Moise și Aron” al cărei libret se bazează pe teme biblice. În urma succesului

obținut, ansamblul a fost invitat să prezinte spectacolul cu „Moise și Aron” în cadrul Festivalului muzical de primăvară de la Amsterdam, al Festivalului „Maggio Musicale” de la Florența, precum și la festivitățile ce vor marca aniversarea a 200 de ani de la înființarea Operei Regale din Stockholm.

SIMPOZION

„Viața spirituală iudaică în Germania secolului al XIX-lea” — aceasta a fost tema unui simpozion organizat la Chicago de Societatea de științe istorice din Statele Unite în colaborare cu Institutul Leo Baeck din New York. La simpozion, în cadrul căruia au fost prezentate aproape 30 de comunicări, au participat, alături de oameni de știință americani, un grup de opt cercetători în domeniul istoriei din Republica Federală Germania.

ALBUM

Institutul pentru cercetări iudaice din New York pregătește actualmente pentru publicare un album consacrat vieții evreilor din Polonia de la începutul actualului secol și pînă în anii holocaustului. Albumul urmează să cuprindă circa o mie de fotografii ilustrînd viața evreiască a celor aproape 500 de comunități care au trăit în Polonia pînă în momentul ocupației naziste. Textul acestei veritabile istorii în imagini a obștei evreiești din Polonia va apare în limbile idiș și engleză.

ANIVERSARE

Aniversarea unui deceniu de activitate a Centrului Universitar de Studii Iudaice din Paris a fost marcată prin organizarea unei „Săptămîni de studii” pe tema „Biblia, de la Dumnezeu la om”. În cadrul acestei manifestări, profesori universitari cu renume au condus dezbateri pe următoarele patru teme: „Biblia — fundamentul iudaismului”, „Omul în Biblie”, „Scriptura și lectura Bibliei”, „Factorul economic în Biblie”.

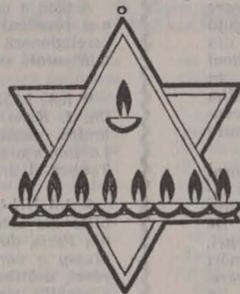
EDITARE

În editura lui Hachette-Litterature a apărut cartea lui Arnold Mandel intitulată

„Viața cotidiană a evreilor hasidim din secolul al XVII-lea și pînă în zilele noastre”. Autorul descrie în culori vii concepțiile și modul de viață al obștilor hasidice, relevînd locul și rolul hasidismului în ansamblul vieții religioase, spirituale evreiești din ultimele secole.

EXPOZIȚIE

În localul IKUF din centrul Buenos Aires-ului a fost inaugurată o expoziție intitulată „50 de ani de presă și de viață socială evreiască în Argentina”. 40 de panouri cu fotografii, facsimile și documente originale, oferă o sugestivă imagine asupra dezvoltării diferitelor instituții sociale, culturale și artistice evreiești, un important accent fiind pus pe prezentarea activității de presă și editoriale. Sînt expuse colecții ale diferitelor periodice în idiș și ladino, precum și ale celor trei cotidiane idiș. Două standuri cu cărți prezintă activitatea editorială a caselor de tipărituri „Ikuf”.

IN MEMORIAM

S-a stîns din viață, la Berna, în vîrstă de 80 de ani, fostul diplomat elvețian Charles Lutz. Vice-consul al Elveției la Budapesta în anul 1944, reprezentînd atunci interesele a 11 țări aflate în război cu Reichul hitlerist, Lutz a reușit să obțină de la autoritățile naziste sute de „permise de liberă trecere” destinate persoanelor rezidente străine. Cu ajutorul acestor permise, precum și prin alte acțiuni deloc lipsite de riscuri personale, el a salvat de la deportarea în lagărele de exterminare citeva mii de evrei din Ungaria.

În urmă cu șase ani, Charles Lutz a fost distins cu „Medalia celor drepti” a Institutului Yad Vașem. Semn al recunoștinței, o stradă din Haifa a primit în anul 1971 numele nobilului diplomat.

TIMBRE

În sala „Samaritane” din Paris, loc tradițional de manifestări ale filateliștilor, a fost expusă colecția de timbre a lui Maurice Kolbe pe tema „Evreii și operele lor în timbre postale”. Colecția cuprinde peste 1500 de timbre din zeci de țări care prezintă personalități ale iudaismului, momente din istoria iudaismului sau opere de artă ale creatorilor evrei.

OBSTE

Date statistice recente arată că în Jamaica trăiesc 720 de evrei. Majoritatea

sînt sefarzi. În capitala țării, unde locuiesc aproape 500 de membri ai comunității, funcționează o sinagogă.

CINSTIRE

Din inițiativa Consiliului municipal din Ladenburg am Necker (Republica Federală Germania), pe fațada vechii sinagogi a orașului a fost pusă o placă menită să cinstească vechii locuitori evrei ai acestei așezări. Pe placa, din bronz, se poate citi: „În epoca medievală, Ladenburg cuprindea o importantă comunitate evreiască jucînd un rol de frunte în viața spirituală și economică. Prima sa sinagogă, construită în secolul al XII-lea se găsea pe actuala stradă Metzgergasse, la nr. 5. În același loc, în 1832, a fost ridicată o nouă sinagogă, la care s-a adăugat ceva mai tirziu o baie rituală și o școală religioasă. Ansamblul a fost parțial distrus de națiști în 1938, fiind apoi refăcut după război. Populația din Ladenburg, cinstește și prețuiește memoria concetățenilor evrei”.

DECIZIE

Klaus Barbie — alias Altman, fostul șef al Gestapoului la Lyon în timpul ocupației naziste, își duce liniștit traiul în Bolivia. Asistentul lui Barbie, Paul Touvier, condamnat la moarte în contumacie în anii 1946 și 1947 a trăit multă vreme ascuns. El a fost grațiat în 1972, ca urmare a prescripției de 20 de ani, ceea ce a provocat discuții aprinse în rîndurile opiniei publice franceze. Iată însă că o victimă — una din mii de victime ale lui Touvier — Fanny Vogel (născută Esner) s-a adresat Curții de Casație franceze, aducîndu-i colaboratorului apropiat al lui Barbie noi și grave acuzații de crime împotriva umanității. În urma deciziei Curții de Casație, Touvier va fi, probabil, judecat din nou pentru fărădelegile sale.

CURSURI

Un grup de 12 pastori protestanți din Hamburg au urmat timp de o săptămînă cursurile de iudaism ale colegiului Leo Baeck din Londra. Membrii grupului au declarat la încheierea cursurilor audiate că „studierea iudaismului le-a fost de un real folos atît pentru lărgirea orizontului lor spiritual cît și în vederea creerii unei colaborări între comunitățile iudaice și protestantă”.

COMUNITATE

Obște evreiască din Alaska numără 866 de membri. Cea mai importantă comunitate, compusă din 470 de membri, se află la Anchorage. A doua comunitate, ca importanță, e stabilită la Fairbanks și numără 208 membri. În capitala statului locuiesc 63 de evrei.

CONGRES

Sînt în curs pregătirile pentru organizarea celui de-al 29-lea Congres național al evreilor din Africa de Sud. Congresul urmează să

se desfășoare la Johannesburg unde trăiește cel mai mare număr de evrei din Republica Sud-africană. La Congres, delegații vor analiza cele mai importante probleme — de ordin religios, cultural și social — ale obștei evreiești.

MORMINTE

Încă o remarcabilă descoperire arheologică la Ierusalim: un șir de morminte de pe vremea regilor Iehudei, adică din secolele VIII și IX înainte erei actuale. Mormintele sînt plasate într-o peșteră și s-au păstrat intacte pînă în zilele noastre.

JURNAL

Ruth Andreas-Friedrich face parte dintre germanii care nu s-au lăsat amăgiți de propaganda nazistă și care au înțeles de la început caracterul nefast al acestei ideologii a întunericii și morții. În anul 1938, cînd în cel de-al treilea Reich au fost incendiate sinagogile, Andreas-Friedrich a început să țină un jurnal. Acest jurnal a acoperit întreaga perioadă a războiului, consemnînd atît ororile naziștilor cît și manifestările de solidaritate umană, cînd germanii cu spiritul neotrăvit au salvat evrei de la exterminare.

După război, jurnalul lui Ruth Andreas-Friedrich a fost publicat în Statele Unite, apoi în Republica Federală Germania și Olanda. Acum, cartea, a apărut și în limba franceză în editura pariziană Flammarion.

9 DECENII

Celebrul pianist Arthur Rubinstein a intrat, în primăvara aceasta, în cel de-al 90-lea an de viață.

Născut la Lodz, în Polonia, a devenit cunoscut în cercurile muzicale drept „copil minune” încă de cînd avea vîrsta de patru ani. La 11ani a interpretat Concertul în la major de Mozart, cu orchestra simfonică din Berlin.

Rubinstein este unul din instrumentiștii care au dat cel mai mare număr de recitaluri și concerte și au reunit auditoriul cel mai numeros. El deține recordul imprimărilor pe discuri (aproape șase milioane de exemplare). În decursul carierei sale prodigioase, a dat concerte în toate continentele și în aproape toate țările lumii. Marele pianist a concertat și la București.

ATLAS

Un interesant Atlas de istorie a evreilor a apărut în editura Weidenfeld and Nicholson din Londra. Autorul, Martin Gilbert, profesor universitar la Oxford, a reconstituit și înfățișat prin hărțile Atlasului peregrinările evreilor începînd cu anul 2000 înainte erei actuale.

Același autor a publicat anterior un Atlas de istorie a Angliei și un Atlas de istorie a Statelor Unite ale Americii.

מיר וועלן נישט פארגעסן אט דעם שבת, וואס מיר האבן געהאט דאס פארענדיגן אפצוהאלטן צווישן די יידן פון רומעניע, איך האב געהערט פיל גוטע זאכן וועגן אייער קהילה פון פראמיניענטע פערזענלעכקייטן פון יידישן לעבן, וועל-כע האבן באזוכט אייער קהילה אין די לעצטע יארן, אבער דאס וואס מיר האבן געזען און איי-בערגעלעבט אין קאראלטעמפל האט איבער-געשטיגן אלע אונדזערע דערווארטונגען. מיר זענען דאנקבאר דעם רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן און אייער קהילה וואס זיי האבן אונדז פון מדינת ישראל, נאכן פארענדיקן זיך פון די מיט די ווערטער האט זיך אויסגעדריקט ה' יגאל אלון, וויצפערמיער און אויסמיניסטער פון מדינת ישראל, נאכן פארענדיקן זיך פון די פערזענלעכקייטן פון קאראלטעמפל, ער איז גע-ווען געווען אן אט די ווערטער האבן אויס-געדריקט די געפילן ווייניג, פון זיין פרוי און פון די אנדערע פון זיין סוויטע, עס איז באמת געווען אן איינדרוקספולער קבלה שבת, מיט פייערלעכקייט האט די בוקארעשטער יידישע קהילה אויפגענומען די חשובע געסט, ווירדליך און מיט שטענדיג, דאס געשעניש האט אויס-גערופן אינטערעס אויך ביי די אויסלענדישע קארעספאנדענטן פון דער סלעוויצער פון יי-ראל א.א. וועלכע האבן געהאט די געלעגנ-הייט צו איבערצייגן און דער פול-שטענדיקער רעליגיע-פרייהייט פון וועלכער סע געניסן אין רומעניע אלע קולטן.

אויבער 18.30 האט זיך אפגעשטעלט דער אויטאמאבילן-קאנאוו פארן הויפטאריינגאנג פונעם קאראלטעמפל. ה' יגאל אלון און זיינע באגלייטער שטייגן ארויף די טרעפ פונעם הויפטאריינגאנג צום מקום-קדוש, זייענדיק אן געווארט פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן, מיט "שליט" אט ווערן געמאכט קענטשאפט. דער מיניסטער סטעלט פאר זיינע באגלייטער: משה רביב, גענעראל-דייטשקאר פון אייראפעאישן דעפארטאמענט אין ישראל'שן אויסמיניסטער ריוס, היים ברוין, יעקב הסדאי פון ישראל'שן אויסמיניסטעריוס.

דער רב הראשי שטעלט פאר די מנהיגים פון דער קהילה: הרב יצחק מאיר מארילוס שליט"א, עמיל שטעטער, גענעראל-סעקרעטאר פון דער פלדערזאשי פון די יידישע קהילות פון רומע-ניע, יגאל אלון סעגאל, פרעזידענט פון דער בוקא-רעשטער יידישער קהילה, מארטין בעלש, וויצפערזידענט פון דער קהילה: וויקטאר ווסו, ערשטער רעדאקטאר פון אונדזער "צייטשריפט". בעת די געסט קומען אריין אין טעמפל זינגט דער כאר, דרייגירט פון ה' א. שווארץ "ברוך הבא". ה' יגאל אלון און זיינע נאענטע מיט-ארבעטער ווערן פארביטען זיך צו זעצן אין מדרה, רעכטס פון רב הראשי שליט"א. די פרוי אלון איז אפגעווארט געווארן פון דער רבנית אמאליא ד"ר רון און זי סארבעטן אין דער א-פיציעלער לאזשע פון עזרת נשים.

עס איז געווען אַנווענדליך ה' יאן קאוואטש, דער רומענישער אמבאסאדאר אין ישראל, און זיין פרוי. אויבער 18.40 עפנט מען דאס ארויסקודש. אין ביידע זייטן פונעם ארויסקודש געפינען זיך און די מנהיגים פון דער קהילה, ה' יגאל אלון, וואס זיין קהן, אמבאסאדאר פון מדינת ישראל אין בוקארעשט, אלע מתפללים שטייען אויף אין אלע אומגעפירטן שווינגן. דער רב הראשי שליט"א זאגט א תפילה אין לשון-קודש און אין רומעניש, פארן אויפבליען פונעם פאטערלאנד, מיר וועלן נישט פארגעסן אט דעם שבת, וואס מיר האבן געהאט דאס פארענדיגן אפצוהאלטן צווישן די יידן פון רומעניע, איך האב געהערט פיל גוטע זאכן וועגן אייער קהילה פון פראמיניענטע פערזענלעכקייטן פון יידישן לעבן, וועל-כע האבן באזוכט אייער קהילה אין די לעצטע יארן, אבער דאס וואס מיר האבן געזען און איי-בערגעלעבט אין קאראלטעמפל האט איבער-געשטיגן אלע אונדזערע דערווארטונגען. מיר זענען דאנקבאר דעם רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן און אייער קהילה וואס זיי האבן אונדז פון מדינת ישראל, נאכן פארענדיקן זיך פון די מיט די ווערטער האט זיך אויסגעדריקט ה' יגאל אלון, וויצפערמיער און אויסמיניסטער פון מדינת ישראל, נאכן פארענדיקן זיך פון די פערזענלעכקייטן פון קאראלטעמפל, ער איז גע-ווען געווען אן אט די ווערטער האבן אויס-געדריקט די געפילן ווייניג, פון זיין פרוי און פון די אנדערע פון זיין סוויטע, עס איז באמת געווען אן איינדרוקספולער קבלה שבת, מיט פייערלעכקייט האט די בוקארעשטער יידישע קהילה אויפגענומען די חשובע געסט, ווירדליך און מיט שטענדיג, דאס געשעניש האט אויס-גערופן אינטערעס אויך ביי די אויסלענדישע קארעספאנדענטן פון דער סלעוויצער פון יי-ראל א.א. וועלכע האבן געהאט די געלעגנ-הייט צו איבערצייגן און דער פול-שטענדיקער רעליגיע-פרייהייט פון וועלכער סע געניסן אין רומעניע אלע קולטן.

אויבער 18.30 האט זיך אפגעשטעלט דער אויטאמאבילן-קאנאוו פארן הויפטאריינגאנג פונעם קאראלטעמפל. ה' יגאל אלון און זיינע באגלייטער שטייגן ארויף די טרעפ פונעם הויפטאריינגאנג צום מקום-קדוש, זייענדיק אן געווארט פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן, מיט "שליט" אט ווערן געמאכט קענטשאפט. דער מיניסטער סטעלט פאר זיינע באגלייטער: משה רביב, גענעראל-דייטשקאר פון אייראפעאישן דעפארטאמענט אין ישראל'שן אויסמיניסטער ריוס, היים ברוין, יעקב הסדאי פון ישראל'שן אויסמיניסטעריוס.

דער רב הראשי שטעלט פאר די מנהיגים פון דער קהילה: הרב יצחק מאיר מארילוס שליט"א, עמיל שטעטער, גענעראל-סעקרעטאר פון דער פלדערזאשי פון די יידישע קהילות פון רומע-ניע, יגאל אלון סעגאל, פרעזידענט פון דער בוקא-רעשטער יידישער קהילה, מארטין בעלש, וויצפערזידענט פון דער קהילה: וויקטאר ווסו, ערשטער רעדאקטאר פון אונדזער "צייטשריפט". בעת די געסט קומען אריין אין טעמפל זינגט דער כאר, דרייגירט פון ה' א. שווארץ "ברוך הבא". ה' יגאל אלון און זיינע נאענטע מיט-ארבעטער ווערן פארביטען זיך צו זעצן אין מדרה, רעכטס פון רב הראשי שליט"א. די פרוי אלון איז אפגעווארט געווארן פון דער רבנית אמאליא ד"ר רון און זי סארבעטן אין דער א-פיציעלער לאזשע פון עזרת נשים.

עס איז געווען אַנווענדליך ה' יאן קאוואטש, דער רומענישער אמבאסאדאר אין ישראל, און זיין פרוי. אויבער 18.40 עפנט מען דאס ארויסקודש. אין ביידע זייטן פונעם ארויסקודש געפינען זיך און די מנהיגים פון דער קהילה, ה' יגאל אלון, וואס זיין קהן, אמבאסאדאר פון מדינת ישראל אין בוקארעשט, אלע מתפללים שטייען אויף אין אלע אומגעפירטן שווינגן. דער רב הראשי שליט"א זאגט א תפילה אין לשון-קודש און אין רומעניש, פארן אויפבליען פונעם פאטערלאנד, מיר וועלן נישט פארגעסן אט דעם שבת, וואס מיר האבן געהאט דאס פארענדיגן אפצוהאלטן צווישן די יידן פון רומעניע, איך האב געהערט פיל גוטע זאכן וועגן אייער קהילה פון פראמיניענטע פערזענלעכקייטן פון יידישן לעבן, וועל-כע האבן באזוכט אייער קהילה אין די לעצטע יארן, אבער דאס וואס מיר האבן געזען און איי-בערגעלעבט אין קאראלטעמפל האט איבער-געשטיגן אלע אונדזערע דערווארטונגען. מיר זענען דאנקבאר דעם רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן און אייער קהילה וואס זיי האבן אונדז פון מדינת ישראל, נאכן פארענדיקן זיך פון די מיט די ווערטער האט זיך אויסגעדריקט ה' יגאל אלון, וויצפערמיער און אויסמיניסטער פון מדינת ישראל, נאכן פארענדיקן זיך פון די פערזענלעכקייטן פון קאראלטעמפל, ער איז גע-ווען געווען אן אט די ווערטער האבן אויס-געדריקט די געפילן ווייניג, פון זיין פרוי און פון די אנדערע פון זיין סוויטע, עס איז באמת געווען אן איינדרוקספולער קבלה שבת, מיט פייערלעכקייט האט די בוקארעשטער יידישע קהילה אויפגענומען די חשובע געסט, ווירדליך און מיט שטענדיג, דאס געשעניש האט אויס-גערופן אינטערעס אויך ביי די אויסלענדישע קארעספאנדענטן פון דער סלעוויצער פון יי-ראל א.א. וועלכע האבן געהאט די געלעגנ-הייט צו איבערצייגן און דער פול-שטענדיקער רעליגיע-פרייהייט פון וועלכער סע געניסן אין רומעניע אלע קולטן.

דער תלמוד-תורה כאר זינגט הברונאישע שירים

צייטשריפט

פונעם רומענישן רעליגיעזן יידנטום

★ דערשיינט צוויי מאל אין חדש 1.6.1975 בוקארעשט ★

די רעדע פון רב הראשי שליט"א

צענטער פונעם יידישן פאלק, צו ארץ ישראל, אויסטייטשנדיק דעם פסוק, מאכט רש"י: "מעלה היתה לפני המורה שלחיה הכהן עומד ומטיב" פאר דער מנורה אזוי געווען א טרעפ אויף וועל-כער דער כהן איז געשטאנען און האט אלץ פארבעסערט דאס קנייטל, כדי סע זאל זיך נישט פארבעסערט פון מדינת ישראל.

אויסלעשן, ביז דער פלאם איז אויפגעגאנגען פון זיך, "עד שתהא שלחבת עולה מאליה". מיר, די שארית הפליטה פון עס ישראל פון רומעניע, מיר וואס זענען ווי אן "אור מוצל מאש", א שייט וואס איז אפגעראטעוועט געווארן פונעם פריער, אזוי ווי דער נביא זאגט וואס אין דער היינטיקער הער שורה, זענען גליקלעך וואס מיר קאנען אויפהאלטן אומגעשטערט דאס ליכטל פון הידות, מיר זענען שטאלץ וואס מיר קאנען אויפגעבן די פארשטייער פון מדינת ישראל, כדי זיי צו ווייזן אונדזערע מוסדות מיט אונדזער קהילות, אונדזער רעליגיע-פרייהייט, אונדזער יוגנט וואס לערנט די הייליקע שפראך פון דער תורה און וועלכע זינגען יידישע שירים, בען-רינו ובקוננו, די יוגנט צוזאמען פון דעם וואס עס

הגם מיר זענען א שארית פון דעם וואס עס איז געווען אמאל, דאך גייט אויף דער שלחבת, דער יידישער פלאם, אין אונדזער קהילה, דער פאר זענען מיר דאנקבאר און דרוקן אויס אונ-זער אנערקונג פאר דער רעגירונג פון דער סא-ציאליסטישער רומעניע, נישט נאר פאר וואס מיר האט אונדז אפגעראטעוועט אונדזער לעבן, נישט נאר ווייל ער האט אונדז צוריק געגעבן די מע-שליכע ווירדע, נאר אויך פאר דעם וואס מיר קאנען זיין גלייכצייטיק רעליגיעזע יידן און לא-יאצע ביזנעס פון דער סאציאליסטישער רומעניע, מיר זענען איבערצייגט אז אט די געפילן פון אנערקענונג זענען נישט בלויז אונדזערע, נאר אויך דעם גאנצן יידישן פאלק, פון אלע ברידער

אויבער 18.30 האט זיך אפגעשטעלט דער אויטאמאבילן-קאנאוו פארן הויפטאריינגאנג פונעם קאראלטעמפל. ה' יגאל אלון און זיינע באגלייטער שטייגן ארויף די טרעפ פונעם הויפטאריינגאנג צום מקום-קדוש, זייענדיק אן געווארט פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן, מיט "שליט" אט ווערן געמאכט קענטשאפט. דער מיניסטער סטעלט פאר זיינע באגלייטער: משה רביב, גענעראל-דייטשקאר פון אייראפעאישן דעפארטאמענט אין ישראל'שן אויסמיניסטער ריוס, היים ברוין, יעקב הסדאי פון ישראל'שן אויסמיניסטעריוס.

די רעדע פון שר-החוץ יגאל אלון

זי האט אין איר שפיץ דעם פרעזידענט ה' ניקאלי טשאוסקו, איינע פון די אונגעזענע פערזענלעכקייטן, פון די פראמינענטסטע פון די היינטיקע מיטטיילער, מיר ווינטשן אים אריכות ימים, פרוכטפערדיקע טעטיקייט, לטובת זיין לאנד און לטובת דער גאנצער מענטשהייט.

שייערע ברידער און שוועסטער, איך ברענג אריין דעם אוועקעמט גרוס פונעם פרעזידענט פון מדינת ישראל, פון דער ממשלה, פון דער נכס און פון אונדזער פאלק, מיר, מיר ישראל, לעבן און ארבעטן מיטן שטענדיקן גע-פיל אז אלץ וואס מיר רעאליזירן דאס ארץ איז לויכטיק נישט בלויז פאר אונדז, נאר אויך פאר די ברידער אונדזערע פון די תפוצות, מחמת דעם האב איך נישט געקאנטן זיין אין אט דעם שיינעם לאנד און איך זאל נישט קומען צו אייך, אין דער יידישער קהילה, זיך צו באהעפטן מיט דעם וואס אונדזערבארן ער פון אייער קהילה, ער האט מיט רעכט גערעדט מיט שטאלץ וועגן די וואס זענען פון דער עזרה געווען און זענען גע-ווען צווישן די ערשטע בויער פון דעם ישוב ראש-פינה, אין יאר 1882, דארף איך זיין זאגן, אז אט דער ישוב איז מיר זייער צום הארץ, ווייל מיינע זיידעס פון ביידע צדדים זענען גע-ווען צווישן אירע בויער, און איך בין שטאלץ מיט די אורעלעכען מיינע, וועלכע זענען גע-ווען פון די ערשטע חלוצים.

דאס קרבנותגרייטשאפט פון די ערשטע בויער באנייטערט דאס פאלק פון ישראל, וואס שטרעבט מיטן גאנצן הארץ צו שלום, כדי זיך צו קאנען ווירמענען די גאנצע ענערגיע און שפערישן טאלאנט דעם אפיסיוו פון אלט-נייעם לאנד, אין די מהלמות וואס מיר זענען געווען געצוואונגען צו פירן ביז היינט, האבן מיר גע-צאלט א טייערן פרייז — די בעסטע און די

חשובער רב הראשי, חשובער פרוי ד"ר רון, ה' אמבאסאדארן פון רומעניע און ישראל, ליבע ברידער און שוועסטער, מיין פרוי און איר זענען מיר געקומען קיין רומעניע אויף דער איינלאזונג פון אונדזער חשובן פריינד, דזשעראדזשע מאקאוועסקי, דער אויסמיניסטער, ווי די געסט פון דער דער רינגל פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רוי מעניע, אין בוקארעשט האבן מיר געהאט אפגע-געשערעכט, אין א הארציקער שטימונג, וועגן ענינים פון בשותפותדיקן אינטערעס, אין שיי-כות מיט מעטעלן מדרה, פון וועלכן רומעניע איז נישט ווייט סיי געגראפיש און נישט פא-ליטיש, ווי אויך וועגן אינטערנאציאנאלע פרא-בלעמען פון וועלכע מיר האבן שטארקע פאר-שטעלט מיט סאטיספאקציע בשותפותדיקע פאר-שטענדעניש, הגם סע זענען נאך געבליבן איי-ניקע ענינים אין וועלכע מיר האבן שטארקע מייןונגען, אבער אויך די לעצטע זענען נישט עלול פוגע צו זיין אונדזער פריינדשאפט וואס איז איינצשטעלט געווארן צווישן אונדזערע לעב-דער, אגב קאן איך נישט און איך גלויב נישט אז סע זענען פאראן צוויי פריינדלעכע לענדער צווישן וועלכע סע זאלן נישט זיין קיין חילוקי דעות.

צווישן די ענינים וואס דערנעבעסטערן אונדזער צוויי לענדער ציילט זיך דער פרינציפ פון נא-ציאנאלער אומאפהענגיקייט, דאס רעספעקטירן די סווערעניטעט פון יעדן לאנד, איר זיכערהייט און נישט אריינמישן זיך אין די איבערלעכע ענינים, אט די אלע פרינציפן זענען אונדז איינגן, ביידע אונדזערע לענדער זענען וויטאל אונטערטריט צו פראקטאווירן אט די פרינציפן, אין פייטאזש פונעם היינצטייטיקן אינטערנא-ציאנאלן לעבן האט רומעניע אן ערנפאזיציע, זי שפילט וואס מער א וויכטיקע ראלע, צוליב איר שטעלונג פון היינצער פרינציפאליטעט און ווייל

חשובער רב הראשי, חשובער פרוי ד"ר רון, ה' אמבאסאדארן פון רומעניע און ישראל, ליבע ברידער און שוועסטער, מיין פרוי און איר זענען מיר געקומען קיין רומעניע אויף דער איינלאזונג פון אונדזער חשובן פריינד, דזשעראדזשע מאקאוועסקי, דער אויסמיניסטער, ווי די געסט פון דער דער רינגל פון דער סאציאליסטישער רעפובליק רוי מעניע, אין בוקארעשט האבן מיר געהאט אפגע-געשערעכט, אין א הארציקער שטימונג, וועגן ענינים פון בשותפותדיקן אינטערעס, אין שיי-כות מיט מעטעלן מדרה, פון וועלכן רומעניע איז נישט ווייט סיי געגראפיש און נישט פא-ליטיש, ווי אויך וועגן אינטערנאציאנאלע פרא-בלעמען פון וועלכע מיר האבן שטארקע פאר-שטעלט מיט סאטיספאקציע בשותפותדיקע פאר-שטענדעניש, הגם סע זענען נאך געבליבן איי-ניקע ענינים אין וועלכע מיר האבן שטארקע מייןונגען, אבער אויך די לעצטע זענען נישט עלול פוגע צו זיין אונדזער פריינדשאפט וואס איז איינצשטעלט געווארן צווישן אונדזערע לעב-דער, אגב קאן איך נישט און איך גלויב נישט אז סע זענען פאראן צוויי פריינדלעכע לענדער צווישן וועלכע סע זאלן נישט זיין קיין חילוקי דעות.

דער אמתדיקער גייסט פון עקומעניזם

פון רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן

מיט דער געלעגנהייט פונעם באזוך אין אונדזער לאנד פון דעם פאטריארך און קאטאליקס פון אלע ארמענער, י. אוסקער, האט דער בישאָפּ פון דער ארמענישער קירך אין רומעניע, דיראָר מאַרקידאָ גענוגט אַ מסיבה מיט 1015 מיי 1976 לכבוד דעם גאָסט. דער ארמענישער פאטריארך איז געבוירן אין רומעניע און איז געווען בישאָפּ אין אונדזער לאנד ביז ער איז דערהויבן געוואָרן צו זיין פאטריארך. ער איז איצט אויפגענומען געוואָרן מיט וואַרעמקייט מצד די אַלע וואָס שטעצן אַז ערן אים.

ביי דער מסיבה האָבן גענומען דאָס וואָרט אים צו באַגרייטן ה' ג. נענטשו, וויצע פּרעזידענט פון דערגלייגע דעפּאָרטאָמענט; דער אַרטאָדאָקסער פאטריארך יוסטיניאָ; דער בישאָפּ מאַרקידאָ, דער אַנטעניאָר פּאַנאַס אַיגוסטין מצד דער רוימישקאטאליקישער קירך און דער מופּט יאַקוט טעכטע מצד די מוטוולוטענער.

דער רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א האָט געהאַלטן פּאָלנגדיקן טאַקט:

הוורעים ברמעה...

מיר נעמען אייך אויף מיט ברידערליכער ליבשאפט, אין נאָמען פון דער פּעדעראַציע פון די יידישע קהילות פון דעם לאַנד, ווי אויך אין מיין אייגענעם נאָמען, סע פאַרבונדן אונדז די יאָרן פונעם אָנהייב וועג, די יאָרן פון זוכענישן, פון נסיונות. מיר זענען דעמאָלט געווען יוגער מיט העכער א פּעטל יאָהוודערט. מיר זענען גערופן געוואָרן אַנצופירן מיט אונדזערע קולטן, אין אַ לאַנד וואָס האָט געבליטן פונעם מלחמה-שטורעם, אַ לאַנד וואָס האָט גאַר וואָס אַלע-הויבן צו פאַרהיילן זיינע האַרונדן און זיך גע-לאָזט אויף אַ וועג פון אויפבויען אַז אַיגענעם גורל, אין פּריהייט און אַמאָפּהעניקייט. דאָס איז נישט געווען לייכט, די שוועריקייטן זענען געווען פיל. מיר האָבן ביידע געשטעלט אונדזער חתימה אויף דעם ערשטן עקומעניזם-דאָקומענט, פון הויכער מענטשלעכקייט, רעדאגירט פון דער אינזיאַטיאָו און אונטער דער השגחה פון פאטריארך יוסטיניאָ, וועלכן מיר האָבן דעם כבוד אים צו באַגרייטן אויך ביי אַס דעם טיש. אַס דער דאָקומענט האָט אַ סוף געמאַכט צו דער שנהאַ וואָס איז פאַרשריט געוואָרן צווישן די רעלי-גייע פונעם לאַנד און האָט אָנגעהויבן אַ נייע פּאַקעט פון האַרמאָנישע צוואַמנאַרבעט צווישן אונדז, די מנהיגים פון די קולטן אין דער סאָ-ציאַליסטישער רומעניע. מיר האָבן צוואַמען גע-גרינדעט דעם קאָמיטעט פאַר שלום אין אונדזער לאַנד. דאָס איז געווען אין די יאָרן פון "קאַלן קריג", ווען די מענטשהייט האָט געשפּאַנט ביים "ראַנד פונעם תּהום" און האָט זיך צוגעקוקט מיט שוידער צו דער אַטאַמישער קאַטאַסטרופּע וועל-כע האָט זיך באַוויזן אַ דראַמאַטיקע אויפן האַר-ליאָונט. מיט אונדזער יוגנטלעכער התלהבות פון דעמאָלט זענען מיר צוגעשטאַנען צו די שלום-ברחות און מיר האָבן זיך אַקטיוו באַטייליקט אין דער גרויסער שלאַכט פאַרן ראַטעווען די מענ-טשהיים פון דער אַטאַמישער קאַטאַסטרופּע.

בריתה יקצורו...

היינט באַגעבענען מיר זיך ווידער, אַ ביסל גרוי פון די פאַרגאַנגענע צענדליקער יאָרן, אָבער אַזוי דער וועלכער זייט זענען מיר מקיים דעם פּסוק פון תּהלים, הוורעים ברמעה בריתה יקצורו (כּו-ה) די וואָס זיינען מיט טערען זאָלן שניידן מיט געזאַנג. מיר געפינען זיך ווידער אין אויפ-געבויעטן און אויפגעבליבען רומעניע, וואָס האָט געמאַכט פאַרשריטן וואָס די וועלט באַהאָנדערט, מיט אַטאַמישען פּאַרטיקלן אין אויפן גייסטיקן געביט. די נישט געוואָנטע שריט פון די יאָרן פונעם אָנ-הויב, האָבן זיך פאַרוואַנדלט אין אַן אימפּעקטן מאַרש אויפן וועג פון פאַרשריטן. אין דער זעל-ביקער צייט שטייט אונדזער ווידערזען אונטערן זייכן פון אַ עקומעניזם, אין וועלכן מיר אלע פּיילן זיך באַמט פאַרברייטערט אין זעלבליקן אַלע פּערישן פלייס. קוקנדיק ווייטער, צו די האַרואַונטן פונעם עתיד, זענען מיר זיך ווייניקער פאַר-וואַלעגט. די מנעשהיים האָט דאָס געפיל אַז זי שפּאַנט שוין נישט (ביים ראַנד פון אַ תּהום) און צויליאַט פון אַנטשפּאַונג דערשט אין די באַ-ציאָונגען צווישן די עטלעכער.

ווי אויז זעט וואָסלן מיר געקאַנט זיך נישט פּרייען זיך אַלץ מער פּרייען מיר זיך, מיר וועלכע זענען פאַרבונדן מיט אייך, אַרמעניש פּאַק, דורך אַ טראַדיציע ענלעכקייט פונעם גורל אין דער פאַרגאַנגענהייט, דורך אַ דעפּרעסיעדיקער ענלעכקייט פון די נייע באַדינגונגען פון אונדזער לעבן.

ענלעכקייט פון גורל

די טעג זענען געוואָרן 60 יאָר זייט דער שוין דערלעכער שחיטה פון אַרמעניע, פון יענעם גע-נאַציר וואָס איז פאַרגעקומען פאַר די אויגן פון

דער באזוך פון אברהם קארליקאָף

רעשטער קהילה; וויקטאָר רוס ערשטער רעדאָק-טאָר פון אונדזער "צייטשריפט"; מאַרשעל באַ-דעסקו, יועץ פון דער פּעדעראַציע. במשך די געשפּרעכן, וואָס זענען פאַרגעקומען אין אַ האַרציקער שטימונג, זענען באַהאַנדלט געוואָרן פּערזענלעכע בונדע דער צוואַמנאַרבעט צווישן דער פּעדעראַציע פון די יידישע קהילות און אמעריקן דזשוואַיש קאָמיטי. וואָס אָונט פון 21 מיי האָט די פּרעזשאַפט פון דער פּעדעראַציע געגעבן אַ מסיבה לכבוד די געסט.

צווישן 20—22טן מיי האָט אונדזער קהילה אויפגענומען דעם באזוך פון ה' אברהם קאר-ליקאָף, דער דירעקטאָר פאַר איראָפּע פון דער אָרגאַניזאַציע אמעריקן דזשוואַיש קאָמיטי. דער גאַסט איז אויפגענומען געוואָרן פונעם רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א, פרעזי-דענט פון דער פּעדעראַציע פון די יידישע קהי-לות פון רומעניע. סע זענען געווען אַווענט: עמיל פעכטער, גענעראַליסערקטאָר פון דער פּעדעראַציע; דיאַל סענאַל, פרעזידענט און מאַרטינ בעלוש, וויצעפּרעזידענט פון דער בוקאַ-

הרב הראשי שליט"א האָט אויפגענומען

דעם דירעקטאָר פון „אל-על“

רעקטאָר און עדמאַנד בן-יהודה, וויצעדירעקטאָר פון „אל-על“ אַגענץ אין בוקאַרעסט, די אויפנאַמע איז פאַרגעקומען אין אַ האַרצ'יקער שטימונג.

דעם 22טן מיי ד"ר האָט דער רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א אויפגענומען דעם ה' מ. בואַרי, גענעראַל-דירעקטאָר פון דער ישראלי-שער לופטקאָמפּאַניע „אל-על“. דער גאַסט איז געווען באַגלייט פון די ה' חיים קאַבאַסאַ, די-

הרב הראשי שליט"א אין דער אָנפירונג

פון העברעאישן אוניווערסיטעט

נישט לינגער פאַרגעומען אַ זיצונג פון אָנפירונג-ראַט (באַרד אָף גאווערנערס) פון העברעאישן אוניווערסיטעט פון ירו-שלים, ביי וועלכער הרב הראשי ד"ר דוד

נישט לינגער פאַרגעומען אַ זיצונג פון אָנפירונג-ראַט (באַרד אָף גאווערנערס) פון העברעאישן אוניווערסיטעט פון ירו-שלים, ביי וועלכער הרב הראשי ד"ר דוד

מ ע ס א ז ש

פונעם רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א

צום פאטריארך פון דער רומענישער אָרטאָדאָקסער קירך, יוסטיניאָ

דעם 20טן מיי ד"ר האָט דער פאטריארך פון דער רומענישער אָרטאָדאָקסער קירך, יוסטיניאָ, באַגלייט פון אַ סוליע גייסטלעכע, אָנפירייט קיין ירושלים כדי זיך צו באַטייליקן אין דער רומענישער אָרטאָדאָקסער קירכע פון דער הייליקער שטאָט און צו מאַכן אַ פעלעריגאזש אויף די הייליקע מקומות. פאַרן אַרויספאַרן האָט דער רב הראשי ד"ר דוד משה רוזן שליט"א געשיקט דעם ערשטן פון דער רומענישער אָרטאָדאָקסער קירך פאַלגנדיקן מעסאַזש:

"מיט דער געלעגנהייט פון איינער אַרויספאַרן צו די הייליקע מקומות פון ישראל, בלעטן מיר אייך און איר זאָלט אָננעמען אונדזערע ווינטשן "צאתכם לשלום" גלייכצייטיק מיט אונדזערע געפילן פון ליבשאפט און שעצונג.

מיר זענען פּאַרטיקולאַר אַלעמעכטיק, און ער זאָל אייך שיצן און היטן, כדי איר זאָלט קאָנען אויספירן אַלע הייליקע אויפגאַבע פון אַ פּרינץ פון דער קירך.

זאָל דער אַלעמעכטיקער שיקן זיין ברכה אויף אונדזער מיידע פּאַטערלאַנד, די סאָ-ציאַליסטישע רעפּובליק רומעניע, ער זאָל שיקן שלום איבער ירושלים, די הייליקע שטאָט פון די דריי מאָנאַטעאָטישע רעליגיעס, און אויף דער גאַנצער וועלט, כּתוב, ווי עס שטייט געשריבן: "הנני נטה אליה נכה שלום וכנחל שוטף כבוד גוים" (ישעיה סו-ב), איך ניג צו איר שלום ווי אַ טיך, אין ווי אַ פּלייציקן שטראָם די ריכטיקייט פון די פעלקער.

צאתכם לשלום, פאַרט געזונטערהייט, און גאַט זאָל אייך בענטשן!

ד"ר דוד משה רוזן

רב הראשי פון דער סאַציאַליסטישער רעפּובליק רומעניע

רעגנבויגן. דערלויבט מיר צו פאַרטייטשן אַס דעם סימבאָל פון שלום, פונעם לעבן, אויפן פּאָלנגדיקן אופן:

דער רעגנבויגן - דער סימבאָל פון שלום

דער מבול איז געווען אַ פּאַנאָרעללאָן פון די עלעמענטן, פון אַ שטראָם וואָס האָט פאַרטייליקט אַלץ וואָס איז געשטאַנען אין זיין וועג. די יסודות פון דער עקזיסטענץ, וואָס זענען די האַרמאָני-גע, דער צוגויפבוונד, זענען אויפגעריסעלט גע-וואָרן דורך די וואַסערן, וואָס האָבן זיך אַרויס-געוויזן צו זיין פאַרטייליקדיקע. מיר וואַלטן בכן געקאַנט מיינען אַז דער עתיד פון דער מענטש-הייט זאָל ווערן געשטעלט אין סכּנה דורך די וואַסערן, דורך אַן אנדערן מבול, כדי מיר זאָלן פאַרשטיין אַז דאָס איז נישט ריכטיק, קומט דער רעגנבויגן און דערמאנט וואָס איז דער רעגנבויגן-גאָס, וואָס נעכטן האָט עס פאַרליכטעט אַלץ, קאָן עס זיין דער יסוד פון שפּעפּרישקייט, האַר-מאַגיע. ווייל איינגעטלעך וואָס איז דער רעגנבויגן-גאָס, אויב נישט אַ טראַפּן וואַסער, דורך וועלכן עס איז אדורך אַ שטראַל פון דער נוז? דעמאָלט זענען

יש לי הכבוד והשמחה להביע בשמי, בשם הרבנות, בשם הנהלת ועד הקהילות ובשם רבנות אלפי ישראל שברומניה, לך, אדוני סגן ראש המשלה ושר החוץ של מדינת ישראל, לרעייתך הכבודה ולכל אנשי מפליחתך, את ברכתנו ברכת אהם נאמנים, ברכה: בואכם לשלום!

ברכתנו נובעת לא רק בשמנו אלא גם בשם דורות רבות, אבותנו ואבות אבותנו שחלמו ושאפו להגיע לזמן בו יוכלו לברך את נציג מדינת ישראל, שלתחייתה התפללו אלפי שנים, בפרשת השבוע מדובר בהדלקת המנורה והפסוק אומר: בהעלותך את הנרות, אל מול פני המנורה, יאירו שבעת הנרות, דולקות בקהילותנו נרות, נרות של יהודים עם רצון עז להשאר יהודיים, דולקות נרות של יהודים נאמנים לתורה, הם, לעמם ולאדם הקדושה, כולם וקופים עם עיניהם ולבבותיהם, אל מול פני המנורה, אל מרכז הרוחני, התורני והלאומי של כל הסוציאלים.

מעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב, אנהנו, שארית ישראל שברומניה, הנביאים כ"אוד מוצל מאש" (כמו שאומר הנביא זכריה בהפסרת השבת הווי), עומדים ומטיבים עד שחאה שלהבת עולה אליהם, עומדים ומטיבים שכינים ושומרים על הגמלה האים אנתנו שכינים לים אנו לעמוד לפניך, אדוני השר, עם קהילותינו נו עם בתיהכנסת שלנו, עם מוסדותנו הדתיים, התרבותיים והסוציאליים עם הגורם שלנו ששפיר, הו, עשרת תפארת ראשנו, עשרת החינוך היהודי אנו חווים ליושנה.

לכן, מהיובים אנתנו גם הפעם להביע את תודתנו לממשלת רומניה הסוציאליסטית, לא רק בשביל שהצילו את חינונו מכליון ומשהסדה, לא רק מפני שנתנו לנו את הכבוד-האנושי אלא מפני האפשרות הנתונה לנו להיות באחת הזמן יהודים טובים ואזרחים נאמנים לרומניה. אנתנו משוכנעים שהכרת-תודה זו אינה רק שלנו, אלא של כל העם היהודי, של כל אחינו ואחיותנו בכל תפוצות הגולה הראאים במצב היהודי רומניתי-תת-שובה המסוימה לבעייה המרכזית של דורנו אנו: אם, כן או לו, יש אפשרות של המשך של קהילה יהודית במשך סוציאליסטיז הניסיון שלנו, היות הדתית, שיוון החוקיות עם כל האזרחים, של המצב שלנו נותן תשובה חיובית לא רק במה שנוגע לגורלנו אלא גם לגורל מיליונים יהודים הנמצאים בחלק זה של העולם.

האם יש נחיצות, אחי ורעי, להציג לפניכם את האורח ההשכוב איזה יהודי אינו יודע מי הוא ה"קייב"ניק יגאל אלון? הסב שלו עלה לישאר יחד עם "חובבי ציון" יחד עם הנהגים-הבר"גים הראשונים שעלו מרומניה והיו מיסדי ראשי-

פינה וזכרון-יעקב, מהם נשאר הפתגם העממי: "דורך מוינעשט קיין ארץ ישראל", אני נולדתי במוינעשט ואבי היה הרב של אותה העיר ובכורך שהחינו לזמן שבו פתגם זה נעשה למציאות. לפני שנתיים הגגנו בירושלים, עיר שחוברה לה יהודי"ו" השעים שנה מיום הוסדם של זכרון-יעקב וראש-פינה, ומי לא שמע על הסוציאליסטי יגאל אלון, הלוחם בעד הצדק הסוציאלי ומי לא שמע על מנהיג הפלמח מלחמת העצמאות? ומי לא שמע על המנהיג המדיני, שר החוץ, המנהיג של מאבק הקיום של ארצנו ועמנו?

החלתי בפסוק בפרשת השבוע ואני מתקרב לסיום דברי גם כן עם פסוק מאותה הפרשה, "ויחי בסוכו הארון ויאמר משה: קומה ה' ויפוצו אויביך וינטו משנאיך מפניך, ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל".

פוחלים וסוגרים את הארון באותם הפסוקים המסמלים את שני השאיפות הנעלות: הגנה וקרי במך גלוייה, ישנם בעולם יהודים בבחינת "ויהי בנסוע" בבחינת "ויסעוריוהו" הנשמעים בגולה, וישנם ב"ה שזכו להגיע לבחינת "ובנוחה" כול-נו יהודים טובים, לכולנו יקרות שני התפילות גם יחד, גם הגנת הארץ וגם שיבת ציון, וכשם שכל הנרות, נרות תפוצותנו, זקופות, אל מול פני המנורה, כנגד המרכז, ארץ הקודש, ארץ חסדתנו, גם כן אותו המול, אותו המרכז" ה"חייב להשפיע מאור שלו, לעזור לנו בשליחותנו כדו, גר א' טרם יכבה", לעזור לנו להמשיך את חיי קהילותנו, גורלנו גורלכם.

הרשו לי לסיים בדבריו של הנביא זכריה בהפסרת השבוע, בחוון המפואר שלו על מנורת הגאולה. זמנו היה זמנו של רובבל, זמן בית-שני, זמן שיש בו רבות דומות לזמננו אנו, הנביא אומר: "מי אתה הר הגדול, לפני רובבל למישור". יש דברים אלו הד הפתגם העממי: שווער צו זיון א"י", קשה להיות יהודי, קשה לבנות מדינה יהודית, לפנינו, לפני רובבל, לפנינו עומד הר גדול של מניעות, של קרבות ושל מאבק ממושך אבל כל ההר הזה יהיה "למישור" כי "והוציא את האבן הראשה", האבן, שמאס הבונים" תהיה "לראש פינה", ותשאות חן, חן לה", ותשאות העמים ויפנו שוב לאותה האבן שהיא אבן היסוד של התרבות וההתקדמות האנושית כולה.

ועכשיו, אחי ורעי, ארשה לי לבקש את האזרה החשוב לשאת את דברו, ואני שבמשך קרוב לשלושים שנה לא פעם אחת הייתי "הממליץ בנותם", המתורגמן של השאיפות ושל הרעיונות היהודיים בשפה הרומנית, אנסה גם הפעם לתרגם לפניכם ברומנית את דבריו.

היו ברוטים כולכם ממעון הברכות!

כרתב-נית

של היהדות הדתית הרומנית * כ"ב סיוון תשל"ה בוקרשט מספר 346 דרשבווען *

דברי תורה

מאת חכמי רומאניה וגאוניה ז"ל

ליקט ועיבד הרב יצחק מאיר מארילוס

לפרשת שלח

לפרשת שלח ועשו להם ציצת על כנפי בנייהם לדורותם" (במדבר ט"ז-ל"ח). — בשלח"ערוך, אורה חיים סימן כ"מבא המגן אברהם (ס"ג-ט"ז) בשם המדרש על כנפי בנייהם לדורות לדור — תם, תם מגולו תם מגולו עריות, תם משפחת דמים, תמתה המגן"א ברהם, איזה שילוב יש בין ה"עבירות האלו למצוות ציצת, שמוזרז עליהם ביותר משאר עונות? נראה לי להסביר על פי מה שמצאתי ב"דרישת ארי" ולסלק בזה המיחה המגן"אברהם דהנה במסכת שבת (דף ל"ג) הביעו חז"ל דעתם כי בעוון ש"מיטב דמים השכינה מסתלקת מישראל, ובמסכת בבא בתרא (דף ק"ט ע"א) כל הגזול את חברו שוה פרוטה, כאילו נוטל נשמתו ממנו, הרי כי גזול נחשב כשפיכת דמים. ובתורה (דברים כ"ג-ט"ז) "והיה מחניך קדוש ולא יראה פני ערוות דבר", דרשו חכמינו ז"ל במסכת סוטה (דף ג' ע"ב) כי בעוון זה ה"שכינה מסתלקת, והנה המלה ציצית מירש ש"י מלשון מצוין מן ההרכים (שיון תפלה מלשון הסתכלות, שיון השירים ב-ט"ז).

לפרשת קרח

מעונות החמורות שמרומים ב" חכמי הרב יצחק מאיר מרילוס תיבה לדורותם. באופן זה יש לי לפרש מה שדרשו חז"ל במסכת סוכה (דף ט"ז ע"א) "ועשו להם משלהם" דהנה בעלי האגדה מתלבטים ל"הסביר מדרשי חז"ל ילקוט ש" מעוני רמו ק"א). ובתנא דבי אליהו זוטא פרק י"ט ובמדרש לקח טוב וישלה ל"ג-י"ב, וברבנו בהי"י ו"י ישלה בכל המדרשים בקצת בינונים כשתיו יעקב ועשו במעי אמר לו יעקב לעשו, שני עולמות לפנינו, העולם הזה והעולם הבא, רצונך, טיל אתה העולם הזה ואני אטיל העולם הבא, ואיך אנו נהנים מעולם הזה? ובין רובי הירוצים הוא זה, כי ב" מסכת סנהדרין (דף ל"ט) מובא שאלקינו כהן ומוזה שלא הגיבו חכמינו על קושיית המין, ומצאו לנכון לשא וליתן אהו. משמע ש"שהסכימו לזה שהוא כהן, ובתורה (ויקרא כ"ב-י"א) כי עבדו של כהן אוכל תרומה, אך בתנאי כ"ש רבו עמו (כתובות כ"ה-ע"ב), ואם השכינה אנתנו יכולים לקיים, ועשו להם משלהם ואינו גזול מחלקו של עשו אחי יעקב, על כן עלינו להיות נזהרים מהעב"רות של דור תם לקיים להם משלהם.

אדמו"ר ר' ח"מ האגור, וויזניץ-אוראדיא "ויעמוד בין המתים ובין ה"חיים" (י"ז-י"ג). — עשה מ"חיבה והבדל בין אלו שהם ב"הדרגת מהים בחורה ותפלה, ובין אלו המקיימים את המצוות וכל דבר שבקדושה בחיות ו"בתמימות את לחברו אלו עם אלו. כ"כ הרב יצחק מאיר מרילוס מאת הנ"ל

שר החוץ יגאל אלון נואם בבית הכנסת הכולרי בבוקרשט

על פרשת השבוע: קרח

במ' פליאה: מה ראה קרח? חלוק על משה? פרה אדומה ראה. וכבר נאמר כמה ביאורים על מאמר זה וגם אני כבר פירשתי ובכמה דרכים וכעת נל"ם ש"כשראה קרח פרה אדומה שבאה לכפר על מעשה העגל (במא"ל במדרש מובא בתוס' מ"ק כ"ח ובמדרש פ' חקת וברש"י שם) הבין ששון העגל עוד לא נמחה וא"כ למה מנה משה את אהרן לכ"ג שהוא עשה את העגל ואין קטיגור נעשה סניגור. מא"כ הוא קרח שה" מבני לוי ולא ה-

פתגם של הלל

מאת שמחה רו "הלל" תמן ה"ה איש חכם ואוהב"אדם. הוא הכיר יפה את טבע האדם, רדע את החולשות שלו. הלל הכיר יפה גם את היתרונות המסופכים שבין אדם לחברו ובין האדם לחברה. היתה לו דעה ברורה כיצד חייב אדם להתנהג בביתו, במשפחתו ובין אנשים אחרים. הוא ביטא את דעתו בפתגמים קצרים, שתנמים אלה מצטרפים לתורת-מוסר שלמה. הנה למשל תפתגם המפורסם: "אם אין אני לי - מי לי?" ו"שנאי לעצמי - מה אני?" ו"אם לא עכשיו - אימתי?" (אבות פ"א, משנה יד). תפתגם זה מבטא הלל את דעתו על התקיים שבין אדם לעצמו; בין אדם לחברתו; ובין אדם לזמן. אומר הלל: "אם אין אני לי - מי לי?" כל אדם חייב לדאוג לעצמו - בעצמו. הוא חייב לקבל אחריות על תיו - בעצמו. איש לא יעשה זאת במקומו. "וכשנאי לעצמי - מה אני?" אך האדם עצמו אינו מסוגל לתפור את כל תפציות. רק חברה של אנשים מסוגלת לפעול לטובת כל אחד ואחד מבניה. רק חברה שכל אדם ואדם נאמן לה - לתורה, וא"כ לא עכשיו - אימתי?" חייב אדם לצייל כל שעה ושעה מתויו, כי שעה שתלפה לא תשוב עוד לעולם.

מלוקט ומסודר ע"י בנו הרב"ג ד"ר דוד משה רוון שליט"א